Lodzer Tageblat № 236 | Opłata pocztowa uiszcz. ryczałtem | פריין 20 גר. (פולע לאטעריע=טאַבעלע)

לאָדזער טאָגעבלאַט

הייט 8 זייטען

25-טער יאהרגאַנג | 9 października 1932 | זונטאָג ט׳ תשרי תרצ״ג

רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: פּיעטריקאָווער 16.
טעלעפאָנען פון: רעדאַקציע 100-57, פון אַדמיניסטראַציע 100-47

א גמר חתימה טובה
און א גוט יאהר
ווינשט די פערוואַלטונג פון „לינת החולים" אַלע איהרע מיטגלידער און סימפּאַטיקער ווי אויך אַלע וואָס שפּענדען א גאַנץ יאָהר פערשי-דענע שפּענדען לטובת אונזערע אינסטיטוציע.
די פערוואַלטונג פון „לינת החולים"
פּאָלודניאָווע 19.

א גמר חתימה טובה
און א גוט יאהר
ווינשט דער פאַמיליע, פריינד און ג׳. קונדען
פערפומעריע
י. דרוסער

א כתיבה וחתימה טובה
און א גוט יאהר
ווינשען מיר אונזערע ליבע עלטערן, געשוויסטער, פאַמיליע, פריינד און בעקאַנטע.
פאַמיליע לעאָן אַלעקסאַנדראָוויטש
באַרצעלאַנע

צום יום=טוב
האָבען מיר פערגרעסערט אונזער פאַבריקאַ-לאָגער פון פערשידענע גאַרדינען, טיול-קאַפּען, עטאַמין, פּילעי, געהעקלטע,
L. ELBAUM, Łódź
Nowomiejska 26, front I piętro na prawo.
אויך איז צו בעקומען
גאַרדינען אויפ׳ן מעטער, געפּאַסטע, קאָראַנ-קאָווע און זיידענע. דעם גרעסטען אויס-וואַהל פון פלושענע דעקען, גאָבעלין, בראַ-קאַט, זיידענע פּאָרטיערען און כאַדניקעס.
אַכטונג: די פירמע עקזיסטירט פון יאָהר 1903

ברוך הבא!
יודל קאַפּעלוש אין מיט די **אתרוגים**
לולבים והדסים פון טריעסט שוין דא!
צו בעקומען אין קאָנדיטאָריי **נאָוואַמיעסקאַ 2** מאַרגאָלין!

צענטראַל=באַד
אפענבאַך, זאַכאַדניא 38
טעל. 138-51
איז היינט אפען
ס׳זענען טעטיג וואַנעס און שוויץ-בעדער.

בעקאַטאַ גכיג
דערמיט מאַך איך בעקאַנט די ג׳ פאַבריקאַנטען, אַז מיין זיידען-לוין-וועבעריי געפינט זיך איצט אויף דער
נאַרוטאָוויטשאַ 34,
וואו עס ווערען אָנגענומען צום אויסאַרבייטען פערשידענע אַרט זייד שאַפען פון נאַשוי- און קונסט-זיידע. פינקטליכע, שנעלע, רעיעלע אויספירונג.
Tkalnia Zarobkowa Wyrobów Jedwabnych מיט אַכטונג
C. Herszenberg, Łódź, Narutowicza 34.

Dr. med. **H. Różaner** POWROCIŁ
ספּעצ. פון הויט- און וענערישע קראַנק-מענער-שוועכע און קינדערלאָזיגקייט.
נאַרוטאָוויטשאַ 9 טעל. 98-128

Dr. med. **Józef Imich**
ספּעציאַל-אַרצט פאַר האַלז נאָז און אויערן-קראַנקהייטען. אָרדינאַטאָר פון שפּיטאַל אַקרענגאָווי אויפ׳ן נאָמען פון פרעזידענט מאַשעשיצקי.
צוריקגעקהרט
מאַגיושקי 1. טעלעפאָן 97-209

יידען!
קויפט נור
ארץ-ישראל אתרוגים
מובחרים.
אָנגעקומען אַ נייער טראַנ-ספּאָרט מיט ארץ ישראל אתרוגים אין
„תוצרת א״י"
(ארץ-ישראל-געוועלב)
שרודמיעסקאַ 1.

יום כפור אין בית תפלה פון „פילהאַרמאָניע" נאַרוטאָוויטשאַ 20
טויזענדער מתפללים זענען בעגייסטערט געוואָרען פון די האַרציגע תפלות פון בעריהמטען ביאַליסטאָקער אָבער-קאַנטאָר
ר׳ מאיר פאדראבינעק
ראש-השנה אין בית תפלה פון „פילהאַרמאָניע".
פדי צו געבען דעם תענוג די אָנדערע, וועלכע האָבען נאָך נישט געהאַט די מעגליכקייט צו הערען דעם וואונדערבאַרען חזן, האָט דער בית-תפלה-קאָמיטעט בעשלאָסען צו צושטעלען נאָך איינינע צעהנדליג שטוהלען אויף יום כפור.
בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון פילהאַרמאָניע שעגליך פון 10 פריה ביז 8 אָוו., זונטאָג ערי״כ פון 8 פריה ביז 3 נ.מ.
בעמ.: צוליב דעם וואָס אָהן בילעטען וועט קיינער נישט אַריינגעלאָזט ווערן, ווערט דאָס פּובליקום געבעטען בעצייטענס זיך צו בעזאָרגען מיט בילעטען, צו כל נדרי זאָל מען נישט מיטברענגען קליינע קינדער, ווייל מען וועט זיי נישט אַריינלאָזען.

א גמר חתימה טובה
און א גליקליך יאהר
אונזערע געשוויסטער און שוואָגער׳ס, ווי אויך אַלע אונזערע בעקאַנטע אין בעלגיען
ווינשען
לייבל שייבע און פאַמיליע

א גמר חתימה טובה
און א געזונד יאהר
ווינשען מיר אונזערע ליבע עלטערן, קרובים, פריינד און בעקאַנטע
גאָלדע מאַנדראַ
לייבוש בירענשטאָק

א גמר חתימה טובה
אַ גמר חתימה טובה
און א גליקליך יאהר
ווינשען מיר די ליבע שוויגער-עלטערן, ברידער, שוואָגערס, שוועגערינס, פריינד און בעקאַנטע, ווי אויך די ג׳ קונדשאַפט.
אברהם יעקב פלום, פרוי און קינדערלעך

א גמר חתימה טובה
ווינשען מיר אונזערע עלטערן, שוועסטער, שוואָגער און ברידער יוסף פיין און פאַמיליע אין תל-אביב.
פישל פיין, פרוי און קינדער.

בריף-איבערזעצונגען
פון פערשידענע שפּראַכען: ענגליש, פראַנ-צויזיש, רוסיש, דייטש, און אַנדערע אויף יודיש, פּוליש און פערקעהרט
מ. קרזעפּיצקי, פּאָמאָרסקאַ 4,
פיים צאַהן-אַרצטער. קרזעפּיצקאַ
נעהמט אָן פון 9 פריה ביז 7 אָוונד
טעלעפאָן 53-206.

Dr. Wołkowyski
צעגעלניאַנא 4 - טעלעפאָן 216.90
ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט וענערישע קראַנק-הייטען און מענער-שוועכע, אַלע-אַרט אַנאַליזע עלעקטראָטעראַפּיע בעהאַנדלונג מיט קווארץ-שטראַלן
נעמט אָן פון 9-2, און פון 5-9 אָוונט.
בעזונדער יוארטע-זאַל פאַר פרויען

Dr Niewiażski
ספּעציאַל יסט פאַר סיפליס, טריפּער און מענער-שוועכע
בעהאַנדלונג מיט קווארץ-שטראַהלען
און עלעקטרא - טעראַפּיע אַנאַליזען.
פאַר דאַמען ספּעציעלער ווארטע-זאַל
אַנדזשעיא 5, טעלעפ. 40-159
נעמט אָן פון 8 ביז 11 פריה, אוון 5 ביז 9 אָוו

צום הערבסט= און ווינטער=סעזאָן!
דאָס נייעסטע און פיינסטע אין דער מענער-מאָדע
נאָר אין ערשטקלאַסיגען מענער-שניידער-אַטעליר פון
HENRYK MILNER
פּיעטריקאָווער 38, טעלעפאָן 95-219.
דאָס שניידער-אַטעליר איז פערזעהען מיט די נייסטע און שענסטע מאָדעלן.
אויך לאָגער די בעסטע און עלעגאַנטעסטע שטאָפען
סאָלידע און פינקטליכע אויספירונג.
רעיעלע און גוטע בעהאַנדלונג.
בעשטעלונגען ווערען אָנגענומען פון אייגענע און אָנפערטרויטע וואָרע
צו צוגענגליכע פרייזען, ענטשפּרעכענד דעם איצטיגען קריזיס.

נייעס! צו וואָס זאָלט איהר זוכען בילינע שיך צו בילינע פרייזען, ווען אין דער פירמע **נייעס!**
אַ. אָגורעק, לאָדז
ul. ZAWADZKA 11
בעקומט איהר שייערע שיך צו בילינע פרייזען
געדענקט דעם אַדרעס: A. OGOREK, ŁÓDŹ, ZAWADZKA 11

סכות
פערטיגע פון ווייסע טשלער-בראַטער מיט קייטלען אויך פערטיגע באַלקאָן-סכות, אויף אָפּנוץ און צו פערקויפען צו זעהר בילינע פרייזען אין בראַטער-סקלאַד **פולנאַצנאַ 26** № אויך בראַטער און לאָשעס אויפ׳ן פוד. — קומט און איבערצייגט אייך אַז בילינ איז נאָר **פולנאַצנאַ 26**
געדענק״ דעם אַדרעס!

WAGONS-LITS/COOC
Łódź, Piotrkowska 64, tel. 170.77
וויכטיג פאַר סוחרים,
פאַר שטודירענדער יוגענד
און פאַר אַלע וואָס פאָהרען קיין אויסלאַנד!
די אינטערנאַט, רייזע און טוריסטען-אָרגאַניזאַציע „וואַגאָן-לי-קוק" איילט מיט, אַז זי פערקויפט
באַהן-בילעטען מיט 20 פּראָצ. ביליגער!
ספּעציעל אויף די צוגען, וואָס געהען אָפּ פון לאָדז יעדן מיטוואָך און שבת פון קאַלישער וואָקזאַל

אָט זענען אונזערע הנחה-פרייזען:

	II קלאַס	III קלאַס
לאָדז-פּאַריז	178. זל.	107. זל.
„ ליעזש	134. „	93. „
„ בריסעל	149. „	96. „
„ אַנטווערפּען	157. „	102. „
„ לאָנדאָן	234. „	148. „
„ אָסטענדע	172. „	108. „
„ שערבורג	217. „	136. „
„ האַווער	198. „	129. „
„ ליל	171. „	108. „

פאַר גרופּען ספּעציעלע הנחות!
פערקויף פון באַהן-בילעטן אין פּוילען און אויס-לאַנד צו אָפיציעלע פרייזן. אהן שום צושלאָג!
איידער איהר נעמט אונטער אַ רייזע, פער-פעהלט נישט צו אינפאָרמירן זיך ביי אונז.
אינפאָרמאַציעס—אומזיסט.

Zacheta קלאַנג קינאָ זגערזער 26
היינט און ווייטערע טעג! צו דער עפענונג פון פעזאָן. אַ טראַגעדיע וואָס ערוועקט צום לאַכען, אַ דראַמע פון וועלכער מען וויינט נישט א. נ.
די ליכט פון דער **גרויסער שטאָט**
אַ פילם אויף וועלכען ס׳יוארטען מיליאָנען מענשן הויפּט ראָל **Charli Chaplin**
נאָהענטסטער פּראָגראַם: שאַכט „L 23"
אָנהויב פון די סעאַנסען: 4 נאָכמיטאָג, שבת, זונטאָג און חג 12 מיטאָג.

PRZEDSZKOLE I. Kacenelsona
גן-הילדים העברי הראשון בלודז
43 זאוואדזקא — טעל. 151-79
דער ערשטער העבראיש-פּוילישער ערציהונגס-אַנשטאַלט פאַר געזונטער פיזישער און גייסטיגער עגטוויקלונג.
פדי צו ערמעגליכען יודישע עלטערן אָנגעטען אָנהייב פאַר זייערע קינדער אין לערנען און לעגען דעם יסוד פאַר זייער אויסבילדונג, האָט די פערוואַלטונג בעדייטענד פערקלענערט דעם שכר-למוד. קינדער פון 4 ביז 6 יאָהר ווערען אָנגענומען פון 9 ביז 2 אויפ׳ן 5-7 נאָכמ.

גאַרד. ביזשוטעריע
און לאַמבאַרד-זודיטעס
צאָהלט די העכסטע פרייזען
איזידאָר פּיאַלקאָ, פּיעטריקאָווער 7

פערלייכטערונגען אין צוואנגס-זונטאג-רוה

אזא פעראָרדנונג זאָל אין דער נאָהנטסטער צייט ערשיינען

פערלייכטונגען אין צוואנגס-זונטאג-רוה

וואַרשא (פעלעג.) אויף דער נעל־טיגער וויצונג פון מיניסטאַרראַט־ראַט איז צווישען אַנדערן בעטראַכט געוואָרען די פראַגע וועגן ענדערן די פאָרשריפטען פון די „האַנדעלס־שעה'ן" און פערלעגט־מערן דעם צוואַנגס־זונטאָג־רוה. עס זאָל ערלויבט ווערען צו האַלטען אָפען לעבנס־מיטעל געוועלבער. מלעטאַראַרעס, ראַזערעס, פאַטאָגראַפישע אַנשטאַלטען און אַנדערע אין זונטאָג און חגאות ביז 10 פריה.

היטלעריסטען בעניט זייער טעראָר־אַקציע

פערלין (כפ.) אויף אַ רעדע פון מיניסטער־פון די רעטש־נאַציאָנאַלע איז געקומען צו בלוטיגע נעשלעכטען מיט די היטלעריסטישע „באַיובקעס". אויף בעס־ערלאַזש אייך נישט, ווייל דער ווינקעל־בראָך, ווערט גרויס ווי אַ מענשען־קאָפּ און עס פאַלט אַריין אין דעם כיס און דער קראַנקער איז אין אַ גרויסער סכנה דורך פערדרעהען די קיש־קעס ווערט ער בראַנדיג און שטערבליך. ספּעציעלע גומענע הייל־באַנדאַזשען אויסגעצייכנט דורך גרויסע פראָפעסאָרען מיט מיינע בעהאַנדלונג בעזוויטיגען זיכער דעם שווערסטען און געפעהליכסטען ברוך. פון פאַר הויקערס, פערקרימטע פלעצעס לעמוגען מיט הייל־גאַרסעטען און אָפּאַראַטען פאַר פערקרומטע פיס און פלאַט־פיס, ספּעציעלע אייגלאַגען אין די שיך, קינסטליכע גומענע פיס און הענד, גומענע זאָקען פאַר די גרעסטע קראַנקע אָדערען.

עמפאַנג פון 9 ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אין אָוונד.

ארטאָפעדישע אנשטאַלט

Speecjalist J. RAPOPORT, Orioped

von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10, tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאָס פערזענלעכע עדשינען פון די קראַנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפלאָמען האָבען אויסגעשטעלט פיל אוניווערזיטעטס־פראָפעסאָרען.

מיר נעמען אויך אָן פערזיכערונג פון קראַנקען־קאַסע.

דאַנקזאָגונג.

דעם ה' דיר. י. ראָפּאָפּאָרט, דעם ספּעציאַליסט פון דער הייל־אָרטאָפּעדיע, וואוינהאַפט אין לאָדז, וואָלשאַנסקע 10, דאַנק איך הערצליך פאַר'ן אָפּראַשעוען מיין קינד פון אַ שווערער פערקריפּלונג (פאַראַליזש פון די פיס) דורכ'ן פערלעגען אַ ספּעציעלען הייל־אָרטאָפּעדישען נאָרמעס לויט זיין מעטאָדע. דאָס קינד איז איצט בענצליך געזונד און גלייך.

(—) Szklarowie.

זיכערע הילף און אַ רפואה

אהן אַ אָפּעראַציע, אָן בלוט, אהן אַ מעסער און אהן בלוט־פערגיסונג פאַר קראַנקע אויף סילעס פאַר מענער, ווייבער און קינדער, פערשידענע כאַלירעס איז גוט פאַר הויסערס און פיס

פאָליטישע קאַבינעטען אין די מיניסטעריומס

וואַרשא (טעלעג.) אין די פאָליטישע קרייזען שטעלט זיך דאַרלעגיהרען אַ רעגירונג גרייט זיך דאַרלעגיהרען אַ רעאָרגאַניזאַציע אין דער סטרוקטור פון מיניסטעריומס־ראַט און פון די בעזונדערע מיניסטעריומס.

צווישען אַנדערן זאָל מען שאַפען פינף מיניסטעריומס־ראַט אַ עקאָנאָמישען קאַבינעט, צו וועלכען עס זאָל געהערען דער אינסטיטוט צו פאָרשען די קאָניונקטור און דער הויפּט־סטאַטיסטישער אַמט. אין די מיניסטעריומס ווערען זאָלען געשאַפען ווערען קאָנטראָל־בירואָס. אויסער דעם זאָלען געשאַפען ווערען אין די מיניסטעריומס פאָליטישע קאַבינעטען.

אויך אין לאָדז ווערט געשלאָסען די אַדוואָקאַטען־ליסטע

וואַרשא (טעלעג.) אין צוזאַמען האַנג מיט די פּראָיעקטירטע בעגרענעצונגען אין דער אַדוואָקאַטור דורך שליסען די ליסטע אויף 5 יאָהר, דערוויסען מיר בינעט, צו וועלכען עס זאָל געהערען דער אינסטיטוט צו פאָרשען די קאָניונקטור און דער הויפּט־סטאַטיסטישער אַמט. אין די מיניסטעריומס ווערען זאָלען געשאַפען ווערען קאָנטראָל־בירואָס. אויסער דעם זאָלען געשאַפען ווערען אין די מיניסטעריומס פאָליטישע קאַבינעטען.

אויך אין לאָדז ווערט געשלאָסען די אַדוואָקאַטען־ליסטע

וואַרשא (טעלעג.) אין צוזאַמען האַנג מיט די פּראָיעקטירטע בעגרענעצונגען אין דער אַדוואָקאַטור דורך שליסען די ליסטע אויף 5 יאָהר, דערוויסען מיר צו דער אַדוואָקאַטור אין לאָדזער ראַיאָן.

רעגירונג שאַפט אַ נייעם קאָרשעל

וואַרשא (טעלעג.) היות ווי די אַנטשאַנדלונגען שווישען די בעזיצער פון די נאַפט־זוכטן מסח בילדען אַנאָנהיטליכע אָרגאַניזאַציע האָבען נישט דערגיהרט צו קען רעזולטאַט, וועט רעגירונג אַנגעהיבען אַ נאַפט־קאָרשעל אויף אַ צוואַנגס־אָפּן.

תליון מאַטשעיעווסקי זיך פער'סמ'ט

וואַרשא (טעלעג.) געלטען שפּעט בינאַכט האָט מען אויף סאַווינסקאַ גאַס אין וואָלי געפונען אַ שיכור'ן, וואָס האָט זיך געקאָרטשעט פון יסורים. דער אָרויס גערופענער פאַגאָטאָוויטש־דאָסטאָר האָט פעסטגעשטעלט, אַז דער שכור איז שטאַרק פערסמ'ט מיט יאָדיגע. ווי עס דאָס זיך אַרויסגעשטעלט, איז דער זעלבסטמערדער דער רעדוצירטער תלי משעיעווסקי וואָס האָט פון פער־צווייפלונג צוליב דער רעדוקציע זיין פער'סמ'ט אין אַ שווערען צושטאַנד איז ער אָפּגעפיהרט געוואָרען אין שפּאַל.

געזעץ־פּראָיעקט וועגען פעראיינען

וואַרשאַ (טעלעגיש) דער יוסטיץ־מיניסטער האָט אויפגעאַרבייט אַ נייעם געזעץ־פּראָיעקט, לויט וועלכען די מאַכט וועט זיך שטאַרק קענען אַריינמישען אין לעבען פון די פעראיינען און זיי קענען פערמאַכען ווען זי וועט עס בעגינען פאַר נויטיג.

הענדערסאָן איז געגען

לאָנדאָן, 8 אָקט. (פּאַטעג.) הענדערסאָן איז אַרויסגעפאָהרען קיין גענף און אָפּגעטרעטען אין פאַריז, וואו ער האָט קאָנפערירט מיט הערריאָ'ן. הענדערסאָן האָט ערקלערט דער פּרעסע, אַז עס קען קיין רייד נישט זיין וועגען אָפּלעגען די ענטוואָפנונגס־קאָנפערענץ.

קאָמיסיע פאַר מינדערהייטס־ענינים אין גענף

גענף (פּאַט.) אין הסכם מיט'ן בעשלוס פון מינדערהייטען־קאָנגרעס וועט אין גענף געשאַפען ווערען אַ שטענדיגע קאָמיסיע, וואָס וועט פאָרשען די טעטיגקייט פון פעלקער־בונד אין ענינים פון די מינדערהייטען.

קאָמעראַל־טעאַטער
אַלעיאַ 1־טער מאַי 2

ווילנער טרופּע

אָנפ.: מ. מזאר. יאָהר XVII

ערעפנונג פון ווינטער־סעזאָן

שבת, דעם 15־טען ד. ח., 9.15 אָוועגד

בונט אין אויסבעסערונגס־הויז

אין 3 אַקטען פון ביאָטר מאַרטיו לאַמפּעל

רעזשי: יעקב ראָטבוים. אַדמיר. אַנפיהרונג: ב. אַסס.

סענסאַציאָנעלער ארעסט איז לאָדז געווען. אַסעסאָר פון שטאַט־געריכט איז תפיסה

(§) פרעמאָג אָוונד איז ארעסטירט געוואָרען דער געוועזענער אַסעסאָר פון לאָדזער שטאַט־געריכט, וולאַדזימיעזש פּוזשמיצקי. די פאָראַרעסטונג ווען אַרעסט איז אַנגעטרעטען געוואָרען נאָך אַ פערשטענדיגונג מיט דער געריכטס־מאַכט. אַלע אומגעלעהמטע אין שייכות מיט'ן ארעסט ווערען, צוליב'ן נאָנג פון דער אויסאָרשונג, נעהאַלטען בסוד.

קויפט און פערשפּרייט ארץ־ישראל'דיגע פּראָדוקטן

אתרוגים מארץ־ישראל, שמו־זית זך (אַליוועז־איל). נאַטור־האָניג פון פאָמעראַנצען און אַמאָליפּטוס ספּעציעל פאַר הייזעריגע, האַלז־ליידענדע און אויף אַ הוסט, מאַנדלען, ראָדזינקעס אויף ווייַן. כאַלוו. אַ גרויסער אויסוואָהל פון בצלאל־אויסאַרבייטונגען און בילדער פאַר מתנות. אַלעס גוט און ביליג.

די פּרייזען 20% ביליגער. קומט און איבערצייגט אייך אין

„הוצרת ארץ־ישראל" (ארץ־ישראל־געוועלב) שרודמיעסקאַ 1 טעל. 193-42.

רעקוירסען

געבען די איצט־ארויסגעשיקטע נאַקאַז־פלאַטשניטשעס אויף

podatek dochodowy 1932
podatek kryzysowy

שרייבט דאָס רעכט־קאָנסולענטען־ציורא

„ארגוס"

זאַכאַרניאַ 36, — טעל. 108-47

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען

1 זאַוואַדזקאַ 1.

גאָר פאַר ערישע חוליט־קראַנקהייטען און מענער־שוועכע אַנאַליזע פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפּער. קאָנסיליומס מיט ספּעציאַליסטען פון אוראַלאַנישע און נערוועז־קראַנקהייטען.

קוואַרץ־לאַמפּ־עלעקטרישער הייל־קאַבינעט־קאָסמעטיק.

טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אָוונד

זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמ.

בעזונדער הערען־צימער פאַר פרויען.

וויזיט 3 זלאָטעס

קויפט נור פון די 1־טע קוועלע

גרויסער אויסוואָהל

שפּאַציר־וואָגענס אייזען־ניקעל **בעטען**

מאַטראַצען פּאַטענטירטע „Patent" וויזימאַטשקעס אַמעריקאַנער

צו בעקומען אין פאַבריקס־לאַגער

„DOBROPOL" Łódź, Piotrkowska 73 אין הויף

צום נייעם יאָהר

שיקען מיר אונזערע הייסע וואונשען אונזערע ברודער־פיאָנערען אין ארץ ישראל און אַלע אונזערע קרובים און בעקאַנטע אין אַלע גלות־לענדער. זאָל דאָס קומענדע יאָהר אונז ברענגען שלום און גליק, און אַלע אויפריכטונג פון אונזער פאָלק און לאַנד. אנשאַפט וואונש־קאַרטען שענדען מיר לטובת דעם יודישען נאַציאָנאַל־פאָנד

תרצ"ג

גאולה תתנו לארץ!

להתחדשות השנה

אנו שולחים את ברכתנו החמה לאחינו החלוצים בארץ־ישראל, לכל קרוביהם ומכיריהם בכל אתר ואתר. תהי השנה הבאה שנת שלום, ברכה ואושר, שנת גאולה שלמה לעמנו וארצנו. תמורת כרטיסי־ברכה הננו מנדבים לטובת קרן הקימת לישראל.

תרצ"ג

יודעז! בשעת עלית התורה זייט מנדר לטובת די „קרן־קיימת־לישראל"

דער יודישער נאַציאָנאַל־פאָנד איז אונז מקרב צו דער פער'ירתומ'טער ערך.

די גבאים ווערען געבעטען אויפצוגעבען אין קרן־קיימת ביורא די רשימותען פון די מנדבים.

ומפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו.

געדענקט דעם רוף:

גאולה תתנו לארץ

די שפּענדער ווערען געבעטען אריינצוטראָגען די נדרים אין קרן־קיימת־לישראל שרודמיעסקאַ 29.

א

אָפּע מרים
ארבאַך פנחס
אפטער אריה
אלט פוחס
אפּאַליאַן אברהם
אויערבאַך יעקב יוסף
אסטראָוויעצקאַ רוזא

ב

בלאַט מאיר
באַנדע ז.
בראָווערמאַן ז.
בירנבוים סייוועל
ביאַלער יאַעל
בערוכאָוויטש
בלאַט מ. וביתו
באַם ש.
בארנשטיין
ביאַלעצקי ק.
בארנשטיין פ.
ביאַלאָסטאָצקאַ פראַניע
באַטשינסקי יצחק יוסף

בערלינער מרים
בלאה יעקב אהרן

ג

גוראַלסקי ש. וביתו
גאָלדשטיין שאול ורעיתו
גאַפּטער אינ. ורעיתו
גוטמאַן ש. ב.
גראַסמאַן
גערשט ב.
גיטיין גרשון וביתו
גרישסעכס שמעון
גראַנעק ראזא
גאָלדבערג מרים
גאַרפינקעל לאה
גאָלדבערג ישעיהו
גאָלדשטיין הדסה
גארש חנה
גראַנעק ליבא
גוטהיינער יעקב
גאָלשטיין לייב

ד

דישקין, פירמא

דאַנציגער יעקב
דומקעוויטש

ה

הערציגער אהרן
הערשקאָוויטש שמואל
הערשבערג
„הכוה", קביצה ע"י „נורדניה".
הורוויטש דוד

ו

וואַקסמאַן מרדכי
ווילדמאַן הרמן
וואַלנערמאַן משה
ווייַלאַנד שמעון
ווייַנבערג — קאַלצקער
ווייַלאַנד שלום וביתו
וואידיסלאָווסקי צבי
וואַרשאָווסקי י.
ווידאָווסקאַ פעלא
ווילנער דבורה
ווינאָווער צבי
וועלנער אריה

וואַלקאָוויטש רחל
ווערדינער משה

ז

זילבערשטראָם אריה ד"ר וביתו
זאַקהיים פ.
זיידעל שמעון
זשאַטקעוויטש משה
זאַלץ ישראל
זשעלאַנקאַ ש.
זילבערבערג יצחק
זעלדעל שרגא
זילבערבערג דוד

ט

טיבאַן י.
טשעשניעווסקי שלמה
טאַנאַקסבלאַט שלום
טאַביאַש אברים
טייטעלבוים הדסה

י

יאַפּקאָוויטש וביתו

יאַקובאָוויטש מרים
יאַכאָוויטש אברהם

כ

כהן צבי
כהן נ.
כץ מלכה
כץ שלמה
כהן סנדר

ל

לעווי רחל ד"ר
לעווין צבי
לעווין זוד
ליבראַך מאיר וביתו
ליבראַך צבי
ליטעווסקי יוסף
ליטעווסקאַ ירדן
לעווענהאַף שמעון
לידאַר שרה
לעווקאָוויטש פנינה
ליבערמאַן חנה
ליפּעל יוסף
לייבאָוויטש רחל

לענטשיצקי יצקב

מ

מענדזיזשעצקי קאַלעקשור
מראַווקאַ דוד
מילנראַם ישראל
מאַגער מ.
מענדזיזעצקי צ.
מיצענמאַכער אליעזר
מאַגוליס ישראל
מינקאָווסקי גרשון

ס

סקאַסאָוסקי ישעיהו ורעיתו
סטריקאָווסקי אברהם
פּלאַמאַנאָוויטש אברהם

ע

ערלין מאַניאַ
עלענבערג אריה

פ

פאַמעראַנץ לעאָן

פאַמעראַנץ לייבוש
פרזיגאַדאַ בלומה
פּלאַצקי מ.
פערלמוטער יעקב
פאַזנער הדסה
פרייס ש.

פ

פּויסט שמואל וביתו
פרענקעל זאַב וביתו
פרענקעל גדליהו
פּושערהענדלער
פערשט אבא
פּוקס אהרן
פּוטערמאַן אליעזר
פרענקעל שלמה
פראַגעל יעקב

צ

צווילינג יצקב
צווילינג פישעל
צוקערמאַן פנחס
ציגעלבערג לייב

ק

קאַמיען יוסף
קאַראַבאַנאָוו אהרם וביתו
קיפּערמינץ יצחק בער
קאַכאַנסקי זוד
קאַפּמאַן משה
קאַרצמאַר צבי
קלאַצמאַן דוד
קראַקאָווסקי צבי
קאַפּעלמאַן
קאַנסענס העלא
קרישעק פּאַלא
קראַקאָווסקי יצקב
קרישטאַל דניאל
קלעצעווסקאַ גוטא
קאַרן רחל

ר

רודסקי יהושע
רצדלין חנוך
ראַזענצווייג פנחס
ראַקמאַן מאַניאַ

רייכערט חוה
ראַזענטאַל ח.
ראַזענבערג
ראַנאַזינסקי יצקב
ראַדאַל אליהו
ראַטענבערג רות
ראַטענשטיין זהבה
ראַזענבלום יהודה
ראַשטיין אליהו

ש

שיינפאַרבער יצחק יהודא ורעיתו
שיינפעלד שמעון
שאַיעוויטש שובית
שערמאַן

4.500 סערטיפיקאטען בעקומען די יידישע אגענץ

דייטשלאנד מסכים אנטיילצונעמען אין דער לאנדאנער קאנפערענץ

4.500 סערטיפיקאטען

ירושלים, 8 אקט. (יטא) די יידישע אגענץ האט בעקומען פון דער ארץ ישראל רעגירונג 4.500 סערטיפיקאטען אויפ'ן האלבען יאהר פון אקטאבער ה. י. ביז מערץ 1933.

צוזאמ דריטעל פון די סערטיפיקאטען זענען בעשטימט פאר מענער, און אזן דריטעל פאר פרויען.

די יודישע אגענץ האט, ווי בעוואוסט, געפאדערט 5 טויזענד סערטיפיקאטען.

דייטשלאנד מסכים צו בעטייליגען זיך אין דער לאנדאנער קאנפערענץ

בערלין (ספ.) די רעכט-רעגירונג האט אויף איהר נעכטיגער זיצונג בעשלאסען אנצונעמען די אינלאדונג פון לאנדאן און צו בעטייליגען זיך אין דער שפלאנסער קאנפערענץ, וועלכע זאל פארקומען אין לאנדאן. הגם דער אפיציעלער שעקסט פון דייטשלאנד'ס עגמפער קען לאנדאן אין גאר נישט בעקאנט, ערקלערט מען אין די פאליטישע קרייזען, אז די דייטשען זענען שוין אפילו מסכים, אז מ'זאל אינלאדען צו דער קאנפערענץ אויך פוילען און בעל. זיי שטעלען אבער אזן בעדינג: די קאנפערענץ זאל זיך פערנעמען אויפ שליסליך מיט דייטשלאנד פארערגונג מכח גלטבערעכטיגונג פון די בעוואפנונגען.

הכנסה-שטייער ווערט געענדערט?

וואַרשא (טעלעפ.) אין די פינאנץ-קרייזען קורסירען קלאנגען, אז ס'וועט ווערען די טעגליכקייט צו ענדערן ראס געזעץ מפח'ן הכנסה-שטייער. אין פינאנץ-מיניסטעריום ווערען אדרעגע פיהרט אין דער ריכטונג ארייה ארבייטען. ענטפרעכענדע פארשלאגען ווערען בקרוב פארגעלעגט ווערען דעם מיניסטאר-ראט.

רומעניש רעגירונג איז דעמיסיע

11 מיליארד לעי בעטרעפט דער מלוכה-דעפיציט

בוקארעסט (ספ.) צוליב'ן בעשלוס פון דער פינאנץ-קאמיסיע בעים פעלקער-בונד צו רעארגאנזירען די רומעניש פינאנסען, האט די רעגירונג פון וואידא, וואיוואד זיך אפגעגעבען אין דעמיסיע. אין די רומעניש פאליטישע קרייזען, אז די דייטשען זענען שוין אפילו מסכים, אז מ'זאל אינלאדען צו דער קאנפערענץ אויך פוילען און בעל. זיי שטעלען אבער אזן בעדינג: די קאנפערענץ זאל זיך פערנעמען אויפ שליסליך מיט דייטשלאנד פארערגונג מכח גלטבערעכטיגונג פון די בעוואפנונגען.

גע שטארבען אדון. שמיאראווסקי

וואַרשא (טעלעפ.) הענט פריה אין פלוצלינג געשטארבען פון אהרן שלאג דער בעריהמטער אדון. שמיאראווסקי אין עלטער פון 53 יאהר.

דער פעי-שטארבענער איז געווען דעפ. אזן געשעזעגער יוסטיץ-מיניסטער. זיין טויט האט אין דער פאלעסטרא געמאכט זעהר-א שווערען אינדרוק.

מוסאליני צוריק צו פאליטישער פרייהייט?

פארז (ספ.) „טויזמס" ברענגט א אונגעגן קארעספאנדענץ פון רוים, לויט וועלכער מוסאליני גרייט צו ארנאה לי בעראלע רעפארמען אין צוזאמענהאנג מיט'ן צעהנטען יאהרטאג פון דער פאשיסישער איבערקעהרעניש.

צווישען אנדערן זאל פערעפענטליכט ווערען א פאליטישע אמנעסטיע, עס זאלען אפגעשאפט ווערען די ספעציעלע שטראף-געריכטען און עס זאל מוזלווינ צוריקגעשטעלט ווערען די פרעהנטס פון וואר.

דאס וואלט געהייסען, אז מוסאליני האט זיך איבערצייגט, אז פאר דער צייט פון קריזיס איז די ממשלה, וואס שטיצט זיך אויף באגעגעטען א קנאפע מייאסט.

אמעריקא וועט נישט בעטייליגען זיך אין דער לאנדאנער קאנפערענץ

וואשינגטאן (ספ.) לויט די ערקלערונגען פון די העערע בעאמטע פון טלוכה-דעפארטאמענט, וועט אמעריקא זיך נישט בעטייליגען אין דער געפלאנטער לאנדאנער קאנפערענץ.

Tabletki

Togal

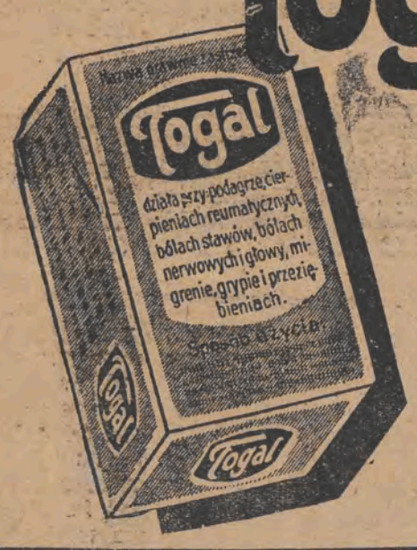

א סך מענשען פארלירען די לוסט צום לעבען

ווייל זיי זענען זעהר געקוועלט פון רעומאטיזם און נערוועז שמערצען. דאס איז אבער נישט איין סיבה צו פערצווייפלען, ווייל א סך טויזענדער פון לייד ערגרד האבען זייער געזונדהייט צורוק מאנאל צוריק געוואונען, מאגאל-טאבלעטקעס בעקעמען די ביידען דורכרעם, וואס זיי דערלאזען נישט דאס אנזאמלען זיך פון הארנזויער. אונשעליך פאר'ן הארץ, מאגען און אנדערע ארגאנען. צו בעקומען איז אלע אפטייקען.

אונגעוועהנליכע רעדוקציע פון אלע פרייזען!!!

אין דער איינציגער

קאנקורענץ - פערפומעריע

פון דער פירמע

י. דרוקער

זאוואדזקא 5, טעלעפאן 175-92

וואס בעזיצט דעם רייכסטען אויסוואהל פון די נייעסטע פאריזער פערפומען אויך די פיינסטע ערשטקל. פודערן, טואלעט-זייפן א"וו

מיט אכטונג

Perfumerja J. DRUKIER

ZAWADZKA 5, telefon 175-92

עמערקונג

ענגראפיסטען בעקומען ספע ציעלו ראבאט

NIE NISZCZ MNIE!
ZWRÓĆ MI DAWNY ŚWIEŻY i PIĘKNY WYGLĄD!-
BŁAGA CIĘ KAŻDY BRUDNY KOŁNIERZYK i KAŻDA BRUDNA KOSZULA.
USŁUCHAJ TEGO ROZSĄDNEGO WOŁANIA i ODDAWAJ BRUDNĄ BIELIZNĘ MĘSKĄ DO PRALNI NAJWIĘKSZEJ w KRAJU
FABRYKI BIELIZNY
OPUS S/A
NAJLEPSZE, NAJSZYBSZE, NAJTAŃSZE, ORAZ NAJOSZCZĘDNIEJSZE PRANIE
WIĘKSZOŚĆ MAGAZYNÓW KONFEKCJI MĘSKIEJ PRYJMUJE DLA NAS BIELIZNĘ DO PRANIA. WSZELKICH INFORMACJI UDZIELAMY TEL. 11-95-15 od 8 do 5 pp.

א גרויסען אויסוואהל פון

מענער-היטען

איז צו בעקומען ביי

מ. כאפעלושניק, 8

11-טער ליסטאפאד 8

(קאנסטאנטינער)

Dr. med.
BERMAN
ספעציאליסט פאר ווענערישע און הויט קראנקייטען,
מענער-שוועכע און סעקסועלע בעראשונג
צענעלניאנא 15. טעל. 149-07.
נעמט אן פון 8–11 פארם. און 4–8
זונטאג פון 9–1 נאכמיטאג.
פאר ארבייטסלאזע - לעטשניצע פרייזען

Dr. med.
Alfred FISCHER
כירורגישער און פרויען-קראנקהייטען
פיעטריקאווער 292
נז בען גייערס רינג טעל. 64-37
נעהמט אן פון 5–7 אוועגד.

Dr. med.
Ludwik RAPEPORT
UROLOG
ספעציעל נירן בלאז און אורין-קאנאלען-קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען
אויף ציגעל-גאס 8 טעל. 236-90
נעמט אן פון 9 ביז 1 און פון 6–8.

Dr. J. Herszfinkiel
ul. Zielona 8a. tel. 111-87
צוריקגעקעהרט

lek. dent.
Rawiczowa
צוריקגעקעהרט פון אויסלאנד
נעמט אן צגאנצען טאג קילינסקיעגא 49
טעלעפאן 154-36

Dr. med.
D. Rawicz
צוריקגעקעהרט
נעמט אן פון 3 ביז 4 נאכמיטאג
קילינסקיעגא 49 טעלעפאן 154-26

פולע טאבעלע פון דער מלוכה-לאטעריע

24-ער ציהונגס-טאג פון דער 5-טער קלאס

20.000 zł. 68522 120699
15.000 zł. 69473
5.000 zł. 12013 44330
3.000 zł. 40612 57123 60801 82282 108983 115462 142098 153514
2.000 zł. nr. 18124 22326 32560 58591 74917 84973 89615 100973 103116 112509 113127 115773
1.000 zł. nr. 2007 2059 3104 4559 5808 6498 8444 8644 14724 18040 19829 20660 20766 23591 23674 37325 37405 40331 40999 47095 47604 52245 54437 54690 55122 55542 56964 60517 64795 64967 66368 74180 74539 76226 80115 80990 89285 88866 94546 96507 100178 102082 102533 105139 109451 116541 124585 125433 130500 131258 131719 135470 137415 139685 143557 146118 147691 148333 148580 147661 149882 151443 153093

40 114 21 46 54 257 320 459 523 648 71 766 815 39 84 942 56 96 1013 17 21 32 121 25 277 305 440 44 511 36 50 54 60 63 78 607 72 804 94 964 85 2199 377 410 50 520 64 69 754 80 85 982 3014 40 123 87 283 85 98 353 58 487 515 54 60 655 63 739 74 823 32 919 92 4015 25 41 165 91 436 45 532 60 676 704 42 811 55 5074 144 217 43 336 37 439 78 647 55 68 69 758 851 98 6065 80 89 135 66 245 92 308 9 31 99 484 133 755 95 848 74 75 901 20 27 72 76 7021 56 114 69 668 711 27 86 851 72 957 8005 86 130 234 47 409 559 631 744 99 823 97 997 9051 181 295 302 18 73 516 71 72 757 807 10 95 950 55 10056 225 467 521 54 73 91 647 52 705 48 11002 73 142 234 55 85 303 4 529 44 623 77 12028 75 86 160 204 18 26 56 82 391 493 548 657 79 730 911 13226 66 454 55 63 509 620 776 84 98 991 14159 552 85 661 78 970 15065 99 111 251 92 326 28 60 81 456 577 687 16017 20 93 117 69 249 301 408 515 70 82 666 715 801 906 35 43 49 17039 107 12 241 337 442 640 18009 16 38 69 196 288 394 95 417 91 694 701 41 937 58 19184 211 37 91 313 57 72 77 414 719 803 20044 84 191 401 544 804 40 946 21054 67 209 18 30 325 62 456 70 595 766 810 49 973 22030 149 51 52 287 303 74 81 98 408 541 73 921 25 55 86 87 23114 20 37 95 285 366 470 517 32 627 71 72225 43 70 856 960 75 90 24069 110 50 204 28 36 37 41 48 64 426 41 44 568 74 75 605 24 30 51 53 99 739 25147 55 75 87 208 57 65 71 315 482 94 569 725 869 70 74 937 26093 105 29 206 90 361 491 525 602 7 8 980 27034 36 45 101 15 42 210 11 27 83 405 93 592 604 36 37 55 729 832 47 962 28002 24 30 49 52 53 75 194 323 955 59 84 705 42 90 961 29087 120 58 84 92 222 49 68 341 599 670 768 874 936 30033 88 150 87 340 423 60 75 556 664 809 27 943 31024 89 187 267 89 347 49 574 774 855 56 909 40 75 32058 127 48 340 64 426 37 546 75 750 823 63 932 38 40 33041 60 79 142 60 96 366 400 511 37 85 612 741 876 940 53 34019 31 143 56 64 226 342 464 715 883 933 35006 75 118 69 276 304 54 450 53 79 81 521 59 885 36011 114 26 34 208 364 408 37 76 81 87 522 609 851 932 98 37009 32 297 315 68 99 520 27 56 71 86 601 68 705 82 843 53 95 904 38034 61 103 42 43 265 427 561 631 700 11 53 969 39012 14 33 89 138 392 570 98 838 969 40077 97 274 94 409 21 54 625 86 734 74 884 937 80 41145 354 528 50 92 715 902 63 42057 146 48 303 22 400 88 555 67 603 34 737 52 65 70 809 954 43008 90 189 380 471 509 662 66 734 880 995 44007 44 46 51 104 46 265 86 99 415 545 57 73 657 64 71 78 80 719 84 806 978 45068 322 327 456 519 38 83 610 775 83 810 985 46018 108 292 303 88 516 622 721 867 915 34 47007 96 143 58 315 44 53 479 516 90 678 786 812 14 49 903 64 48004 124 40 81 262 75 322 691 703 8 12 44 61 77 807 44 48 49034 172 340 81 84 454 571 621 23 740 840 50005 10 25 40 109 13 314 405 28 501 16 611 736 842 63 51085 104 8 34 267 363 90 419 589 96 645 73 703 6 90 921 52031 57 229 47 571 73 636 831 53142 81 245 76 300 37 51 73 51 73 486 98 708 63 809 75 974 54066 78 99 144 212 95 361 411 17 76 537 52 58 665 789 932 55010 114 46 375 436 75 540 49 734 41 50 66 863 901 66 72 56031 51 131 65 260 302 400 43 91 670 872 97025 26 159 86 90 335 72 501 50 88 603 25 47 795 952 87 58002 10 52 230 48 51 89 301 3 36 543 57 611 813 19 909 48 59108 271 94 349 424 54 511 16 707 57 69 71 941 60118 39 696 866 905 42 61081 281 99 320 56 520 52 81 879 902 13 67 62296 315 407 53 75 662 706 8 34 832 53 906 40 64070 142 402 3 516 76 82 656 88 700 861 947 64033 58 150 218 82 99 302 33 442 65 509 648 65 723 68 76 893 984 65007 9 41 243 92 302 19 75 422 32 35 76 519 603 78 798 982 66012 231 505 61 82 635 716 22 27 78 803 49 912 54 67090 171 94 225 94 364 474 80 595 691 93 731 51 68022 25 507 97 611 700 24 826 900 15 57 69020 167 216 32 38 300 435 37 577 809 74 907 70027 90 158 75 211 433 544 606 716 61 803 911 35 43 73 71074 91 193 336 414 753 93 849 972 72015 54 55 70 111 49 272 364 458 550 664 82 83 87 798 877 83 94 906 73002 41 58 89 150 74 84 307 674 738 84 805 904 74068 158 294 511 669 98 748 66 75055 82 206 76 415 47 529 61 65 97 646 64 871 911 44 65 92 76034 122 26 50 240 312 26 35 450 632 84 853 77072 112 56 61 253 71 345 562 664 96 717 34 60 866 945 78055 85 89 205 23 55 492 755 89 901 95 79033 127 266 82 325 44 85 449 85 614 50 839 92 945 80003 116 45 276 86 357 570 78 724 65 81008 35 145 64 284 319 69 95 505 78 612 40 94 99 727 94 814 34 79 94 903 82123 45 69 87 366 80 581 686 88 78[illegible] 926 [illegible] 83016 32 190 324 30 530 69[illegible] 306 [illegible]02 24 37 66 69 98 84004 18 41[illegible] 62 256 488 546 52 75 680 711 25 808 52 944 85048 67 94 99 163 212 421 559 611 717 71 887 58 934 86083 140 99 229 83 459 503 45 656 805 55 954 87064 237 77 327 405 669 78 98 703 35 82 810 11 962 88076 78 92 106 75 86 256 463 512 14 40 54 734 809 940 89122 48 94 287 468 543 44 82 84 652 81 867 989 90031 109 448 57 73 524 46 88 603 709 90 91 883 95 957 91047 106 277 333 81 487 651 93 714 54 65 78 848 950 92016 34 38 68 251 306 29 39 427 586 685 712 47 65 890 959 93065 116 41 311 25 437 93 542 85 606 78 88 94012 74 143 409 69 614 757 954 95012 33 63 129 214 17 52 392 422 28 87 561 687 810 27 936 72 96005 38 91 255 304 31 433 79 92 590 636 44 95 807 31 84 951 97159 277 343 461 92 96 608 25 76 747 812 33 74 88 943 89 98003 25 63 107 65 257 84 325 68 92 404 82 605 9 710 48 67 83 905 36 49 99098 100 229 82 459 87 516 80 620 83 725 878 89 100072 161 83 335 552 78 676 87 704 78 89 951 101016 105 9 234 355 500 613 46 791 815 88 930 87 102005 100 94 211 94 211 29 331 411 13 92 531 91 600 87 724 815 24 25 961 69 103035 58 133 316 30 80 470 551 666 769 79 84 882 950 57 104104 30 231 48 372 588 642 50 60 95 99 724 814 45 63 970 105081 93 153 93 236 337 19 91 445 565 670 775 849 59 76 77 82 956 106072 239 328 62 570 74 78 659 7 4 68 80 871 974 107031 52 84 601 90 243 56 98 397 415 22 79 565 667 701 94 822 972 85 108085 126 90 98 207 67 94 312 66 588 679 741 60 856 927 109129 400 57 553 75 719 44 85 898 994 110082 133 478 90 571 654 774 111019 112 206 11 49 77 88 342 46 66 78 82 440 603 737 68 86 843 70 903 112125 49 54 208 44 65 329 477 549 65 609 17 37 739 60 113024 52 72 187 294 98 493 530 37 43 46 48 67 77 674 738 863 114004 86 134 56 60 265 66 314 51 60 71 401 528 600 47 55 74 853 69 74 914 115068 112 81 315 565 655 722 71902 116273 318 458 70 556 705 19 27 990 117144 233 43 438 62 77 706 804 32 34 79 929 55 63 118002 31 91 357 87 97 410 25 95 597 609 910 25 119185 261 378 511 43 58 616 731 57 918 69 120001 187 292 320 55 440 525 30 45 95 836 61 963 72 121170 71 222 44 441 706 949 122198 222 45 51 311 87 98 455 549 932 87 123058 108 49 211 17 40 341 465 584 648 713 36 62 811 924 70 124139 534 620 713 35 75 826 50 990 125015 29 92 141 464 82 87 504 603 30 32 89 741 95 831 33 82 949 126006 9 108 27 99 270 93 428 504 24 69 647 49 714 24 77 839 127044 90 265 82 342 71 80 91 96 464 628 30 36 706 12 877 89 940 128030 139 46 63 219 342 97 437 78 516 47 632 42 51 700 48 862 983 129065 72 336 445 58 70 91 540 675 738 814 32 61 130024 133 75 224 98 327 82 419 67 500 53 78 612 21 38 63 93 97 836 83 131057 92 105 68 251 336 61 424 79 530 27 90 97 629 758 67 954 132054 121 72 78 212 337 410 29 37 44 63 539 44 87 618 37 47 83 16 800 903 133025 52 147 202 33 48 366 401 507 11 39 57 76 679 90 727 811 46 916 68 134064 78 79 173 200 7 324 434 39 44 53 90 528 603 5 752 75 879 135000 23 51 377 38 83 501 5 76 607 13 83 813 65 906 136041 103 239 58 462 95 521 93 602 34 703 58 878 93 959 137010 12 145 90 204 9 17 36 309 26 80 401 35 89 538 72 627 68 881 448 57 138225 575 617 780 804 26 34 87 139021 86 173 78 91 235 52 80 364 404 11 54 502 3 653 762 880 140034 69 73 93 103 205 53 528 46 77 96 614 32 33 66 711 83 914 141181 240 300 4 40 623 60 69 876 83 966 79 142051 107 31 58 93 288 508 48 613 44 94 702 76 853 93 909 48 55 56 67 143020 126 205 96 309 424 109 626 785 144039 58 200 63 373 89 430 44 82 338 59 617 18 98 748 815 32 926 145006 88 210 94 481 563 94 705 51 63 830 33 146061 98 161 299 318 65 462 514 35 661 63 850 937 48 70 96 147262 93 145 260 432 54 511 66 644 701 7 829 31 32 74 961 148031 101 226 405 9 84 818 901 93 149017 31 189 230 81 355 495 515 48 86 91 619 95 724 150141 52 336 85 431 52 86 90 558 59 68 614 749 916 87 151018 74 75 139 296 326 59 415 18 87 513 49 616 36 66 718 88 843 71 90 152043 186 258 412 58 658 719 61 87 823 908 59 153034 85 154 60 61 331 73 518 89 96 617 90 807 23 908 154048 237 329 416 81 506 73 79 699 804 90 937 80 95 155004 8 201 17 387 857 81 85 718 20 866 88 967 156202 366 69 434 45 63 592 640 88 727 860 929 56 79 157041 174 408 24 77 645 749 96 833 98 158001 19 123 37 206 29 381 617 71 98 743 850 77 95 901 8 66 159027 57 156 58 216 39 46 52 65 481 63[illegible] 766 76 889

לאדזער טאגעבלאט

Lodzer Tageblatt, Łódź, Piotrkowska 16 Skrz. poczt. 16

טעלעפאנען: רעדאקציע 100-57, אדמיניסטראציע 100-47

דער רעדאקטאר נעמט-אן 6 פון ביז 7 אין אוועגד

נישט בעשטעלטע מאנוסקריפטען ווערען נישט צוריקגעשיקט

די שליח

פאליטישער איז עקאנאמישען צו־בריעבען זיך דעם קאפ, אויף וועלכען אלס ארויסגעמאכט פאנם קריזיס, וואס דריקט מיט זיין שווערער לאסט זיבן מיליאן יאהר די וועלט. אלע געבען זיך אפ א קלארען דין וחשבון, אז די נרעסטע ראלע אין הינטיגען צושטאנד שפילט דער מאנגעל פון גאנצען־טיגען ציטרון, צוליב וואס עס זענען צושטערט געוואָרען די גרעסע אינטערנאציאנאלע האנדלס־בעציהונגען, מאס האבען זיך געשטיצט אויף די גרויסע קרעדיטען, וואס אזן לאנד האט דעם צוזטען גע־עבען.

איז דער זעלבער צייט האט זיך פלוצלינג זעהר שטארק פערקלענערט דער פערבריך פון אלע מעגליכע אר־טיקלען אדער ווי מען זאגט הייטיגע, עס איז דא צוויפל פון די דאזיגע ארטיק־לען דערפון איז ווידער פונקטמאצען די גרויסע ארבעטסלאזיגקייט, וואס נעמט ארום פיל מיליאנען מענשען, וואס האב־בען נישט קיין בעשעפטיגונג און בע־לאסטען די בודזשעטען פון די אונצעל־גע לענדער.

זיכערליך די וועגען, וואס זאלען ארויספירען די וועלט פון דער קאטאס־טראפאלישער לאגע, איז מען געקומען אויף א גוטע חצאה, וואס פערערגערן נאך מעהר די פערהאנענע קאטאסטרא־פע. ווען מען לאפט א חיה, פערוואנ־דעלט זי זיך אין וויל פון איהר האלז, וואנדערט ארום איהר האלז, בעפרייען און צוליב דעם ציהט זיך דער שטריק נאך ענגער ארום דעם האלז און דעם פיהרט שנעלער צו איהר טויט.

די מיטלען, מיט וועלכע בעמעט אלע מלוכות בעמיהען זיך צו בעזייטיגען דעם קריזיס, פיהרען אויטאמאטיש צו אנדערע־בעטיגונג. מען האט אויסגעטראכט א נייע מיטעל, וואס הייסט זעלבסט־אויס־קוס, אין עס האט זיך אנגעהויבען בשיכ א נייע נאך זעלבסט־אויסקוס.

זעלבסט־אויסקוס הייסט, אז יעדעס לאנד זאל זיך בעמיהען אויסצוקומען מיט אלע ארטיקלען, וואס געפינען זיך אין לאנד נאנא. מיט אנדערע תבואה, מיט אנדערע פאבריקאטען, מיט אנ־דערע מאשינען און אזוי ווייטער.

אינעמום בעמיהט מען זיך דעם מע־ניער צו קויפען אין אויסלאנד און וואס מעהר צו פערקויפען קיין אויס־לאנד. יעדער וויל זיין א פערקויפער אין קיינער וויל נישט זיין דער קונד. מען נעהט נאך ווייטער. עס זענען פארהאן אזוינע ארטיקלען, וועלכע מען האט אלמיין נישט און מען מוז דורכאויס זיי קויפען בעם שכן, האט מען אויסגע־מאכט א סיסטעם פון קאנטינגענטען. אין לאנד, למשל, בעשטימט, אז זי וועט נאר קויפען בעם צווייטען א געוויס סך סחורה אין א פאראויס בעשטימטען סכום און דערפאר פערלאנגט עס דאס רעכט ארויסצופירען א געוויסען קאנ־טינגענט פון זיינע ארטיקלען.

אויף אזא אופן געהט דורך דער אינ־טערנאציאנאלער האנדעל צו די פאס־ריאלאלישע האנדעלס־בעציהונגען מיט זיינע פרימיטיווע פארמען, וואס האבען עלוכטירט מיט הונדערטער און טויי־זענדער יאהרען צוריק.

נישט לאנג צוריק איז דאס געווען א פעסטער אמת, אז מיט מאס פון דער ציוויליזאציע און פראגרעס וואקסט אויך דער אינטערנאציאנאלער פע־דעראלישער די פעלקער, וואס הריסט זיך אויס און וואס פרוטטערט אין מיט־

דער בלוטיגער יום־כפור אין סטאשעוו

א מעשה־נורא, ווי אזוי די חיילות פון צארישען גענעראל נאוויקאוו האבען אויפגעהאנגען אויף דער תליה און מערדערליך צעשאסטן עטליכע און צוואנציג יודען, נכבדי העיר.

דערצעהלט פון הרב י. ל. גרויבארד

דער געוו. סטאשעווער רב, הרב ז. ל. גרויבארד, וועלכער געפינט זיך איצט אין טאראנטא (קאנא־דא), האט אויסגעגעבען א בוך זכרונות, פון וואנען מיר נעמען ארויס א קאפיטעל, וואס שילדערט דעם שרעקליכען יום־כפור פאר די סטאשעווער יידן אין יאהר תרע"ה, ווען דער בלוטיגער גענעראל נאוויי־קאוו, וועלכער ווערט לעצטענס אבם דערמאנט אין חדר פרעסע, האט געלאזט אהן פארוואס און פארוועגן ערמאנדרען איבער צוואנ־ציג אונשולדיגע יודען.

ערב יום־כפור תרע"ה איז אנגעקומען אין אונזער שטאט דער רוסישער גענע־ראל נאוויקאוו מיט זיין ארמעע. ל'בין געגאנגען צו איהם, אבע ער האט מיך נישט אויפגענומען. ל'האב זיך דערי־בער פארגעשטעלט פאר'ן אפיציר סא־קאלאווסקי, א פאליאק, וועלכען גענע־ראל נאוויקאוו האט בעשטימט אלס שטאט־קאמענדאנט. ל'האב איהם געבעטן צו שרלויבען ווייטער די שטאטישע מיליץ צו ערפיליען איהרע פונקציעס און צו ערלויבען איהר די נאכט־רויזשארען אין די גאסען, אזוי ווי דאס איז געווען ביז איצט. דערבי האב איך בעמערקט, אז די שמירה פון דער מיליץ איז זעהר גוטווילליג, מחמת אין א שלנות'דיג שטעטעל האט ס'מיליטער דורכגעפיהרט א פאגראם. דערויף האט מיר דער שט. קאמענדאנט געגעבען מיט צארן, אז אין שטאט זענען נישט אנגעקומען קיין רויבער, נאר מיליטער. ווען ל'האב אי־בערגעזאגט מיט בקשה, האט ער מיר ענטפערט נישט, משמעות, אז ער אליין ווייסט אויך נישט... פרובט מען בגניבה כאפען א קיק דורכ'ן שליסעל־לאך פון מיר — מעהר ווי א געדיכט פינסטער־ניש זעהט מען נישט. לעגט מען צו אנ'אויער, מ'קלאפט לייכט אן אין טיר, מי יודע אפשר האט ער חלילה פערשלאפען, א קליינינקייט, זיין עבודה אין די עשרת ימי תשובה — מ'הערט אבער נישט אפילו א שארך...

ביני לבינו קומט אריין אין בית־מדרש א דערשראקענער חסיד, בלייך ווי די וואנד און דערצעהלט אין אפגעהאקטע ווערטער, אז ער האט נאר וואס בע־גענענט דעם בערדיטשעווער אויף דער גויאישער גאס מיט עפיס א קיילעכ־דיגע משא אויפ'ן אקסעל...

שטעלט דער עולם אן מויל און אויערן און זיפצט שווער אז אין דער שטיל...

פלוצלינג האט זיך די בית־מדרש־טיר האפטיג אנ'עפען געשען און דער בערדיטשעווער ז"ל איז א שיינענדיג־גער צוגעלאפען צום כיור, געוואשען אויף גיך די הענד און גלייך צו צום עמור און א געשריי געטון: „אשרי יושבי ביתך!"...

אשרי אזן — וואויל איז דעם, וואס האט געהערט יענע ערב יום־כפור'דיגע סליחות... אזא התלהבות, אזא מתיקות!.. און א גרויס בטחון האט אלעמען ארומ־גענומען.

מוצאי יום־כפור נאך קידוש לבנה זענען זיך צוזויפגעקומען ביים בער־דיטשעווער א פאר מנינים מקורבים אויף קידוש.

— יונה וואלף! האט דער בערדי־טשעווער א געשריי געטון, וואס ששעהטשו ווי א ליימענער גולם? דערלאנג צום שיש דאס פעסעלע ווייך!

איהם געבעטן זיך משתדל צו זיין בים בים סוף שטאט הינטערן בערגעל דער־שאסען צעהן יודען. קאזאקען האבען זיי דערשאסען און ארענגעוואָרפען זיי־רע קערפערס אי א גרוב, וואס זיי האבען געהאט פריהער צוגעגרעבט, אלזא, אויס. אלץ אויס!

מיט א הארץ, וואס איז געווען צערי־סען אויף שטיקער, אנ'אויסגעווייטער אין צער און יסורים בין איך אהיימגע־גאנגען. בי מיר אין שטוב האט מען נאך מתפלל געווען. אלע מתפללים האב־בען שוין געוואוסט, אז ס'האט געבראכט יידען פון הארף, אבער וואס עס איז מיט זיי געשעהן, האט קיינער נישט גע־וואוסט. מען זעהן וואנדערט זיך, פאר־וואס איך זיץ מיט פערלענטע הענד, הלמאי איך גאה נישט צום קאמענדאנט בעטען פאר די דאזיגע 4 יודען. איך הדאה זיך ארויס מיט פל־ערלי תירה־צים. אין אוועגד איז געקומען צו מיר א פרוי פון אינגעם פון די דער'הרג'עטע (ער איז געווען א סטאשעווער אינ־וואוינער, און אויף די ימים־נוראים אין שר געפארען אין דארף אלס בעל־תפלה) און געבעטען מיך מיט מרעהרען ל'זאל געהן שפעס טון פאר די אונגליקליכע. וואס דאב איך איהר געקאנט זאגען? וואס איז דא געווען צו זאגען. ל'האב איהר געגעבען א בעזעל צו פרעגען „יערישען פערהיר" צו זיך. עס זענען דאן אויטק אין דארף א פאר קא־זאקען מיט אנ'אפיציר. זיי האבען אבער דעם יודען נישט אנגעטראפען אין שטוב ווייל ער איז אויף יום־כפור אויטק אין שכנות'דיגען דארף, וואו ס'האט זיך גע־פינען א מנין. ווען די קאזאקען האבען דערהערט, וואו דער „פערברעכער" גע־פינט זיך, זענען זיי צוויק אין יענעם דארף. אנשטאט אונז יוד האבען זיי דארט געטראפען עלף יידען, אינגעהיל־אין קישלען און שליתים און שאקלען זיך. די קאזאקען האבען זיך נישט בע־גנוגט מיט דעם אונגעם יוד, נאר זיי האבען בעפוילען די אלע 11 יודען, אזוי ווי זיי זעהן און שטעהן זאלען מיט זיי געהן אין שטאט ארום. דער ארענדאר משה ערלשטיין, בי וועמען ס'איז געווען דאס מנין, האט געדונגען צוויי וועגען, מיטגענומען מיט זיך איך, א ביסעל גאלד, אין אזוי זענען זיי אנ־געקומען מיט סטאשעוו. פאר דער פאטס האבען זיי ווענען זיך אפגעשטעלט אין די 11 „פערברעכער" זענען ארומגע־רינגעלט געווארען פון קאזאקען. דער אפיציר, וואס האט זיי געבראכט צו מיט פערטעל שעה צוריק האט מען בים סוף שטאט הינטערן בערגעל דער־שאסען צעהן יודען. קאזאקען האבען זיי דערשאסען און ארענגעוואָרפען זיי־רע קערפערס אי א גרוב, וואס זיי האבען געהאט פריהער צוגעגרעבט, אלזא, אויס. אלץ אויס!

מיט א הארץ, וואס איז געווען צערי־סען אויף שטיקער, אנ'אויסגעווייטער אין צער און יסורים בין איך אהיימגע־גאנגען. בי מיר אין שטוב האט מען נאך מתפלל געווען. אלע מתפללים האב־בען שוין געוואוסט, אז ס'האט געבראכט יידען פון הארף, אבער וואס עס איז מיט זיי געשעהן, האט קיינער נישט גע־וואוסט. מען זעהן וואנדערט זיך, פאר־וואס איך זיץ מיט פערלענטע הענד, הלמאי איך גאה נישט צום קאמענדאנט בעטען פאר די דאזיגע 4 יודען. איך הדאה זיך ארויס מיט פל־ערלי תירה־צים. אין אוועגד איז געקומען צו מיר א פרוי פון אינגעם פון די דער'הרג'עטע (ער איז געווען א סטאשעווער אינ־וואוינער, און אויף די ימים־נוראים אין שר געפארען אין דארף אלס בעל־תפלה) און געבעטען מיך מיט מרעהרען ל'זאל געהן שפעס טון פאר די אונגליקליכע. וואס האב איך איהר געקאנט זאגען? וואס איז דא געווען צו זאגען. ל'האב איהר געגעבען א בעזעל צו פרעגען „יערישען פערהיר" צו זיך. עס זענען דאן אויטק אין דארף א פאר קא־זאקען מיט אנ'אפיציר. זיי האבען אבער דעם יודען נישט אנגעטראפען אין שטוב ווייל ער איז אויף יום־כפור אויטק אין שכנות'דיגען דארף, וואו ס'האט זיך גע־פינען א מנין. ווען די קאזאקען האבען דערהערט, וואו דער „פערברעכער" גע־פינט זיך, זענען זיי צוויק אין יענעם דארף. אנשטאט אונז יוד האבען זיי דארט געטראפען עלף יידען, אינגעהיל־אין קישלען און שליתים און שאקלען זיך. די קאזאקען האבען זיך נישט בע־גנוגט מיט דעם אונגעם יוד, נאר זיי האבען בעפוילען די אלע 11 יודען, אזוי ווי זיי זעהן און שטעהן זאלען מיט זיי געהן אין שטאט ארום. דער ארענדאר משה ערלשטיין, בי וועמען ס'איז געווען דאס מנין, האט געדונגען צוויי וועגען, מיטגענומען מיט זיך איך, א ביסעל גאלד, אין אזוי זענען זיי אנ־געקומען מיט סטאשעוו. פאר דער פאטס האבען זיי ווענען זיך אפגעשטעלט אין די 11 „פערברעכער" זענען ארומגע־רינגעלט געווארען פון קאזאקען. דער אפיציר, וואס האט זיי געבראכט צו

(ענדע זעה זייט 6)

אין זכות פון פעסעלע בראנפען...

(א יום־כפור־מעשה'לע)

פון ש. דאזענשטיין

אין בית־מדרש האט זיך שוין לאנג געהאט צונויפגעזאמלט א היבשער עולם צו די ערב יום־כפור'דיגע סליחות, אבער די שיר, וואס פיהרט פון בית־מדרש צום בערדיטשעווער'ס חדר, איז נאך אלץ געווען פערמאכט. ווארט מען א האלבע שעה, א שעה — און ר' לוי יצחק'ן ז"ל זעהט מען אלץ נישט. פרעגט מען ביי דעם משמש, ר' יונה וואלפ'ן: פה יום מיומים? — קנייטשט ער מיט די פלייצעס און ענטפערט נישט, משמעות, אז ער אליין ווייסט אויך נישט... פרובט מען בגניבה כאפען א קיק דורכ'ן שליסעל־לאך פון טיר — מעהר ווי א געדיכט פינסטער־ניש זעהט מען נישט. לעגט מען צו אנ'אויער, מ'קלאפט לייכט אן אין טיר, מי יודע אפשר האט ער חלילה פערשלאפען, א קליינינקייט, זיין עבודה אין די עשרת ימי תשובה — מ'הערט אבער נישט אפילו א שארך...

ווארטן און ווארטן, ווען ס'איז נאך אפילו גרויסער מאג, אבער מיר ווילען פערזיכ־דיגען וואס גיכער די תפלות. פלוצלינג א נב געשריי, א נעש איוב בשורה: מען האט געבראכט א גרופע יודען פון שטעטען, אונדער מיר בעווייזען זיך אומצוזאגען און צו ארעשטירען זיך, וואס מיר האבען צו טון, קומט צו לוי־פען א יונגעל אין אזון אטעם און גיט איבער די גרוילענדע בשורה, אז א יוד דענגט אין גאס. די גאנצע עדה מתפל־לים איז ארויס אין גאס, און פאר אנ־זעהן אויגען האט זיך פארגעשטעלט א בילד, פון וועלכען ס'פלוט איז פער־גליווערט געווארען און ס'הארץ האט זיך געקאדרטשעט אין איבערמשגשליכע יסורים: א בעקאנטער יוד פון דארף שטשעגאז איז געהאנגען אויפ'ן לאט־טערן־סלופ. ער איז שוין געווען טויט. אין גאס האט געהערשט א טויט־שטיל־קייט. ט'האט נישט געזעהן קיין לעבעדיג בעשעפעניש. ל'האב זיך נישט געקאנט קיין ארט געפינען און געגאנגען סתם אין תור זעלט ארויס. אויפ'ן וועג בע־גגען איך א פאליאק, א בעקאנטען, זיל לער האט מיר דערצעהלט, אז ערשט

אין רגע כמימרא — אויפ'ן איש איז געשטאנען א פעסעלע וויין, א פאר צעהנדליג זילבערנע בעכער און צו־בייפען.

— נו, משה, ישראל, ברוך — וואס זיצט איהר ווי די כלי־זמר? מילא, יאנקעל קצב, שלמה'קע שוסטער, מענ־דעל שניידער און ווי הייסט ער דאר־שען ראובן בעל־עגלה, זיי זענען ביי זיך גרויסע מיוחסים, פיינשמעקער, אמת'ער זצקס און ניינציגער איז ביי זיי שפו א... איהר אבער זענט דאך יא עניותדיג וועט איהר יוצא זיין מיט א פשוט ביסעל וויין אויך...

פערשטעהען נישט די מקורב'ים למה ירמזון מליו, און ריהרען זיך נישט פון ארט.

— און אז איך וויל אויך דערצעה־לען א שעהנע מעשה, וועט איהר שוין נישט זיין קיין עקשנים און עפיס טוטעם זיין נאך אזא לאנגען תע־נית? פרעגט דער בערדיטשעווער.

די מקורבים האבען לייכט געשאקעלט מיט די קעפ אויף יא.

— אי, אי, ס'ארא קטרוג ס'האט געהאנגען ערב יום כפור אויף ישראל... און אז כ'האב געזעהן, אז אפילו די סליחות און די תפלות פון די עשרת ימי תשובה קענען אויך נישט צוריי־סען דעם גזר־דין האב איך געפרובט געהן און כביכול'ס דרכים ווי בשעת מתן תורה... גענומען א פעסעלע בראנ־פען, זצקס־ און ניינציגער און ארומ־געגאנגען מבים לבית אפשר וועט דאס חעלפען.

בין איך אריינגעקומען צו שבתי קצב און איהם געטראפען פונקט ביים אפגיסען די נעגעל.

— שבתי, קרוין, זאג איך צו איהם איצט האסטו א שעת־הכושר טוט צו זיין פונ'ם אמת'ן ביטערען... אזא ביסעל משקה האסטו געוויס נאך נישט געטרונקען.

— וואס רעדט איהר, הייליגער רבי, ענטפערט שבתי, אלץ וועל איך אייך מאלנען, נאר נישט דאס — ס'איז דאך עפעס היינט ערב יום כפור... איך בין טאקע א פראסטער חי וקים אבער מאכען א שנאפס פאר די סליחות און פאר'ן דאוונען?..

בין איך אוועקגעגאנגען צו שלמה'קע שוסטער. פונקט דאסאלס האט ער

אויעקגעלעגט די ארבייט פון האנד און זיך מכין געווען צו די סליחות בצבור. דערלאנג איך איהם א גלאז בראנפען־טרינק שלמה'לע!

— שייערער רבי, ענטפערט ער מיר א דערשראקענער, איך בין שאקי א פשוט'ער שוסטער און א ביסעל בראנ־פען ווילט זיך שאקי, אבער נישט איצט — מ'דארף דאך געהן צו סליחות, א קליינינקייט יום כפור'דיגע סליחות!...

מענדלען דעם שניידער האב איך געטראפען ארויסגעהענדיג פון שטוב מיט א לאמטערן אין האנד.

הער נאר מענדעלע, זאג איך צו איהם, וואס איילסטו זיך אזוי, קום אקארשט אריין אין שטוב וועלען מיר מאכען א „לחיים" איבער א אמת'דיג ביסעל יי"ש...

וואס זשע, זאגט ער צו מיר, מיינע דער רבי, אז א שניידער איז שוין גאר קיין מענש נישט? א גאנץ ראש חודש אלול האב איך זיך אבגעהיט פון „יתור", ווי פאר פעער זאל איך פליצים, ערב יום כפור, פאר „דער וויקאנשטעניע", מיט איין ביטערן טראפען קאליע מא־כען דאס גאנצע שטיקעל ארבייט?...

— אין אונזער ראובן בעל־עגלה, מיינע איהר אוראי, ער איז עפעס גלאט אזוי א בעל־עגלה? שטעלט זיך פאר, כ'האב איהם געטראפען שטעהן פאר־טאג א מידער פאר'ן שטאל אויסשפא־נען די פערד. זאג איך צו איהם: ראובן, די צונג איז ביי דיר אודאי שוין לאנג אויסגעטרוקענט, שרייענדיג צו דיינע פערדלען, טאג נעהם־זשע א גלעזעל בראנפען און שווענק דורך דעם האלז..

— וואס־זשע, זאגט ער צו מיר, נישט אהן קיין ביסעל תרעומות, קיין אנדע־רע צייט האט דער רבי שוין נישט גע־פינען מיר מכבד צו זיין מיט א ביסעל בראנפען, נאר דוקא איצט, פאר די סליחות? לא די כ'האב א גאנצע נאכט ארויסגעיאגט די פארץ פון מיינע ביד־נע פערדלען, כדי אנצויאגען צו אייערע סליחות בצבור, ווילט איהר מיך אנ־שיכור'ען, אז כ'זאל נישט קענען זאג־גען די ערב־יום־כפור'דיגע סליחות און דאוונען מיט לייטען גלייך?..

געזעהען, אז מיט אזעלכע פראסטע נפשות וועל איך גארנישט מאכען, האב איך זיך געלאזען א פערשעהטער אין

דער גוי'ישער גאס אריין. קלאפ איך אן ביי איוואנ'ען אין פענסטער אין פרעג: איוואן, וויפיעל טראכי וואדקי (וועטש טרינקען א ביסעל בראנפען? און איידער כ'האב א תשובה, שעהט שוין איוואן געבען מיר כמעט א נאקע־טער, אינטערגעשטעלט די מאָרדע אינ־שטערן קראן פון פעסעל און זשליאקעס אהן אויפהער... דער שכן זיינער, טראָ־כים דער גוב, האט אויפגערודערט דאס גאנצע בני־בית זיינס און געגאפען אין די טרפה'נע העלזער וויפיל עס איז נאר אריין... קאנדראד ווידער, דער מעטער־שטעכער, האט זיך גאר אויס־געצויגען אויף אלע פיר, און געזויגען פון פעסעל אזוי לאנג, ביז ער האט דורכגעברענט זיינע חויר'שע קישקעס...

ביקיצור, דאס פעסעלע האט אויפ־גערודערט די גאנצע גויע'שע גאס... ווען כ'האב שוין געהאט די גאנצע סחורה פערצויקערט, האב איך זיך גע־לאזען א זינענדיגער און טאנצענדיגער צו די סליחות און א גאנצען וועג האט איך איינגעטענה'ט מיט'ן רצונו של עולם: זעה, זאג איך צו איהם, וואס פאר א שייער פאלק ישראל די האפט. מה־דאך זיינע ארימע, פראסטע בעלי־מלאכות און פאלקס־מענשען. זוכען אזוי נזהר און ווילען נישט טוטעם זיין כי הוא זה פאר סליחות און דאוונען, מכל שכן יודען בני־תורה, וואס זיצען כל ימיהם על התורה רצל העבודה... אויב אזוי פרעג איך איהם: וואו איז יושר, ווי קענסטו דאס דערלאזען, אז דער מקטרג זאל חלילה מנצח זיין, אויפ־שטעלען די יודען אויף להרוג און לאבד און די אלע איוואנ'עס, טראכימ'ס און קאנדראד'ס. זאלען זיך פרעהען אויף אונזער ביין־ווארנדער? ערשט דעמאלס בין איך צוגעגאנגען צום עמוד פיל מיט בטחון און געזאגט: נא כל מדה נכונה... מלטם מכל רעות בזאת השנה...

און איצט טרינקט מיינע שייערע, און לאזט א ביסעל וויין אויך פאר די גרויסע יחזנים: שבתי קצב, שלמה'קע שוסטער, מענדעל שניידער און ראובן בעל־עגלה, זיי זענען דאך די אמת'ע מחותנים, ווארום נאר אין זייער זכות איז דער מקטרג געבליבען מיט א גרויס־פער נאז... דערפאר בין איך אייך מבטיח, אז מיר ווילען האבען אויסגע־בעטען א גוט יאהר, א שנת־גאולה וישועה פאר זיך און פאר'ן גאנצען כלל ישראל, אמת?..

לאדזער טאגעבלאט

דער בלוטיגער יום־כפור אין סטאשעוו

א מעשה־נורא, ווי אזוי די חיילות פון צארישען גענעראל נאוויקאוו האבען אויפגעהאנגען אויף דער תליה און מערדערליך צעשאסטן עטליכע און צוואנציג יודען, נכבדי העיר.

דערצעהלט פון הרב י. ל. גרויבארד

דער בלוטיגער יום־כפור אין סטאשעוו

אין זכות פון פעסעלע בראנפען...

(א יום־כפור־מעשה'לע)

פון ש. דאזענשטיין

אראבער סערשטארקו אנטי־יודישע אגיטאציע אין ארץ־ישראל

ירושלים (יטא) אין צוזאמענהאנג מיט די מעלדונגען פון דער פרוטעסטער צטומונג „אל נירא" וועגען דעם פלאן פון פראקלאמירען ארץ ישראל אלס רע־פובליק שרטבט דער מיפטי ארגאן „אל דזשאמיעה אל אראביה", דאס די אר־אבער וועלען קטומאל נישט אנטשט־מען, דאס ארץ ישראל זאל פערוואנ־דעלט ווערען אין א רעפובליק מיט פרעמיער פראש.

דער מופטי־אראן בעצייגט די דאזיגע לאגען אלס דאס אנטאוויס אנ צוויפעלט שטארק, מיט ענגלאנד אין בכלל נענגיגט צו דער אנצעפיץ פון א רעפובליק, וועל העלמוטגט וויל ענ־לאנד אונז געבען א לעגאלסטאטוס־ראט מיט בערעניצטע רעכטן. וואס איז שוין אפגעווארפען געווארען סך יאהר יורען אונז מיט דורך אראבער. אויב עס איז נישט געלונגען צו ברענגען צו א פער־שטענדיגונג וועגען א לעגאלסטאטוס־ראל, קאן שוין זיכער קיין רעד נישט זיין וועגען שאפען א פארלאמענט. עס פאר־פארערט דער מופטי: ארגאן א פול־שטענדיגע ווערטשאפטליכע פון ארץ ישראל, וואס זאל בילדען א טייל דער אראבישע עקזעקוטיווע צו אינטער־וועניר־ווערען וועגען דעם פלאן.

עס דארף בעטאנט ווערען, אז דער דערמאנטער פלאן ענטהאלט נישט קיין שום מאמענטען, וואס זאלען בעליידיגען די אראבישע געפיהלען.

אראבישע העצע געגען נייעם א"י־פילם

תל־אביב (יטא) איז צוזאמענ־האנג מיט'ן אויספערטיגען דורך דער פוילישער פילם־עקספעדיציע אונטער דער לייטונג פון ה' מארקעוויטש דעם פילם א. נ. „סאבארא" פון ארץ ישראל לעבען, האב די אראבישע צענטשריפט „על נאמי על איסלאמי" אנגעהויבען אנ'אגיטאציע פאר פערבאטען דעם פילם אין א". די צייטונג פארערט אויך אויף די אראבישע עקזעקוטיווע צו אינטער־ווענירן וועגען דעם פאל.

אראבישע ווערטשאפט־אויפהעצונג אין ארץ־ישראל

ירושלים (יטא) אין צוזאמענהאנג מיט די מעלדונגען פון דער פרוטעסטער צטומונג „אל נירא" וועגען דעם פלאן פון פראקלאמירען ארץ ישראל אלס רע־פובליק שרטבט דער מופטי ארגאן „אל דזשאמיעה אל אראביה", דאס די אר־אבער וועלען קטומאל נישט אנטשט־מען, דאס ארץ ישראל זאל פערוואנ־דעלט ווערען אין א רעפובליק מיט פרעמיער פראש.

דער מופטי־אראן בעצייגט די דאזיגע לאגען אלס דאס אנטאוויס אנ צוויפעלט שטארק, מיט ענגלאנד אין בכלל נענגיגט צו דער אנצעפיץ פון א רעפובליק, וועל העלמוטגט וויל ענ־לאנד אונז געבען א לעגאלסטאטוס־ראט מיט בערעניצטע רעכטן. וואס איז שוין אפגעווארפען געווארען סך יאהר יורען אונז מיט דורך אראבער. אויב עס איז נישט געלונגען צו ברענגען צו א פער־שטענדיגונג וועגען א לעגאלסטאטוס־ראל, קאן שוין זיכער קיין רעד נישט זיין וועגען שאפען א פארלאמענט. עס פאר־פארערט דער מופטי: ארגאן א פול־שטענדיגע ווערטשאפטליכע פון ארץ ישראל, וואס זאל בילדען א טייל דער אראבישע עקזעקוטיווע.

ירושלים (יטא) דער מופטי־אר־גאן „אל דזשאמיעה אל אראביה" פאר־דערט, אז יודען זאל פערבאטען ווערען צו בעזוכען עבר־הירדן. גלטצעטיג וועג־

הערזשאם וועט מען שוין רופען סאאוריע־אראביען

ירושלים (יטא) פון דושערא טוולט מען טיט. אז דאס קענינרייך הערזשאם

אראבישע ווערטשאפט־אויפהעצונג אין ארץ־ישראל

דאנט די צטומונג, אז ווייטערע בעזוכען די יודען אין עבר־הירדן קענען פיהרען צו אנטי־יודישע אנפאלען.

ירושלים (יטא) עס איז פער־עפנטלעכט געווארען אנ'אראבישער אויפרוף, וואס פארערט אויף צו ארגא־ניזירען אראבישע מיטגעיי דעם 2 נא־ווענבער, אין יאהר־טאג פון דער באל־פור־דעקלאראציע. דער אויפרוף פא־דערט צו פערוואנדלען דעם באלפור־טאג אין א „דעמאנסטראציע פון אראבישען צארן".

אראבישע העצע געגען נייעם א"י־פילם

תל־אביב (יטא) איז צוזאמענ־האנג מיט'ן אויספערטיגען דורך דער פוילישער פילם־עקספעדיציע אונטער דער לייטונג פון ה' מארקעוויטש דעם פילם א. נ. „סאבארא" פון ארץ ישראל לעבען, האב די אראבישע צענטשריפט „על נאמי על איסלאמי" אנגעהויבען אנ'אגיטאציע פאר פערבאטען דעם פילם אין א". די צייטונג פארערט אויך אויף די אראבישע עקזעקוטיווע צו אינטער־ווענירן וועגען דעם פאל.

עס דארף בעטאנט ווערען, אז דער דערמאנטער פילם ענטהאלט נישט קיין שום מאמענטען, וואס זאלען בעליידיגען די אראבישע געפיהלען.

אראבישע ווערטשאפט־אויפהעצונג אין ארץ־ישראל

דאנט די צטומונג, אז ווייטערע בעזוכען די יודען אין עבר־הירדן קענען פיהרען צו אנטי־יודישע אנפאלען.

ירושלים (יטא) עס איז פער־עפנטלעכט געווארען אנ'אראבישער אויפרוף, וואס פארערט אויף צו ארגא־ניזירען אראבישע מיטגעיי דעם 2 נא־ווענבער, אין יאהר־טאג פון דער באל־פור־דעקלאראציע. דער אויפרוף פא־דערט צו פערוואנדלען דעם באלפור־טאג אין א „דעמאנסטראציע פון אראבישען צארן".

אראבישע ווערטשאפט־אויפהעצונג אין ארץ־ישראל

דאנט די צטומונג, אז ווייטערע בעזוכען די יודען אין עבר־הירדן קענען פיהרען צו אנטי־יודישע אנפאלען.

ירושלים (יטא) עס איז פער־עפנטלעכט געווארען אנ'אראבישער אויפרוף, וואס פארערט אויף צו ארגא־ניזירען אראבישע מיטגעיי דעם 2 נא־ווענבער, אין יאהר־טאג פון דער באל־פור־דעקלאראציע. דער אויפרוף פא־דערט צו פערוואנדלען דעם באלפור־טאג אין א „דעמאנסטראציע פון אראבישען צארן".

רי „פביכול" ווערט געשילדערט אין תלמוד

פון גרשם באדער

עס איז אפילו שווער אנצוגעבן דעם תלמוד, ווי אן אנגהויטליך ווערק, די לעהרען פון זיבען יאהרהונדערטער לא־גריפען זיך נישט אזוי גרויג צונויפגיסען אין אנן פארם, איבערהויפט ווען עס האבען דארט געשאלטן און געוואל־טען דערשידענע הענד, ווען יעדע פון זיי האט געהאט א בעזונדערן געשמאק. טראגט אבער דאס גאנצע אזוי צו זא־גען אן אנגהויטליכן כאראקטער און עס איז דערפאר אפשר יא בשעלטיגט, אנצוגעבען דעם תלמוד ווי אן אנגהויט.

ווען די חכמים האבען געדענקט ווע־גען גאט, איז לויט די דעמאלטיגע בע־גריפען העכסט אויגענארטיג, ווייל עס איז געווען אנדערש, ווי בײ אלע אנדע־רע פעלקער, צווישען וועלכע יודען האב־בען געלעבט. די גריכישע קולטור איז שוין דעמאלט זעהר הויך געשטאנען און די גריכען האבען פנדעסטוועגען גע־האלטען פון פיל־געטער. דאס געמליכע איז אויך געווען בײ די רוימער, בײ די פא־טהער און בײ די פערזען. שפעטער האט די קריסטליכע רעליגיאנסגעדאנקע גע־וואלט אנגעהויבן, און זייער גלויבען איז א פארטזעצונג פון דער יודישער אמונה, מיט טען דערפאר שטויגען איבער דער גבורה פון אינזעלע חכמים און דעם ער־פאלג פון זייער קאמף, ווי עס האט זיך זיי אנגעגעבען, צו בעקעמפען יעדען פרוב פון אט די אלע מיני שותפות'ן צו „ביכול".

די פארשטעלונג פונם אויבערשטען אויף א קערפערליכען שטענדער, ווי מען פלעגט זאגען: די האנט פון גאט, דער רוקען פון גאט ודומה, האבען די חכמים ערקלערט, אז מען האט דאס גע־דארפט שילדערן אויף אזא שטענדער. וועלכער זאל זיין צוגעפאסט צו די מענש־ליכע בעגריפען. זיי וואלטען דאס אנ־דערש נישט געקאנט פערשטעהן. גלייכ־צייטיג איז אבער אויסדריקליך אנגע־זאגט געווארען, מען זאל די דאזיגע בע־גריפען נישט וועלען פערשטעהן אין זייער אונפאלבער בעדייטונג. אז דער אויבער־שטער האט העגד און פיס, אדער א מויל, ווי להבדיל א מענש (זעה מלילת פ' יתרו).

האבען די חכמים בעצייכענט דעם אויבערשטען מיט אזעלכע נעמען, וואס דער צווק זייערע איז געווען, צו דער־הויבען זייער בעדייטונג איבער יעדען מענשליכען בעגריף. האט מען דעם אוי־בערשטען בעצאכענט מיט'ן ווארט „שכי־נה", וואס בעדייט די הערליכקייט, וואס שטענט ארום פון דער געטליכער מאיעס־טעט. אמאל האט מען אויך בעצייכענט דעם אויבערשטן מיט'ן ווארט „גבורה", מיט וועלכען עס האט זיך געוואלט זא־גען. אז ער שטעלט פאר די אלמאכט פון דער וועלט, וואו עס איז נישט פאר־האן קיין שטארקערס פון איהם. דעם־גלייכען האט ער דעם נאמען „מקום", ווייל ער געפינט זיך אומעטום אויף יע־דען ארט. ער ווערט אויך בעצייכענט מיט'ן ווארט „שמים" אויפ'ן נאמען פון זיין וואוינונג. דערבײ איז כאראקטע־ריסטיש, וואס די דאזיגע אלע נעמען זע־גען נישט ערשט אויסגעפונען געווארען דורך די חכמים, ווייל זיי זענען פיל על־טער פון זיי.

און יען דער אויבערשטער האט די וועלט בעשאפען — האבען די חכמים ערקלערט — האט ער זי ארויסגעבראכט פון גארנישט, נישט קיין קערפערליכער און נישט פערענדערליך. אזוי האט אויך דער אויבערשטער געזאגט צו משה רבנו: „אהיה אשר אהיה", וועלכעס מיינט: איך בין געווען פריהער, איך בין איצט און איך וועל אויך זיין דערנאך; איך בין אלע שפעטערע צייטען (שמות רבה פרשה ו' פיסקא ו').

נאט איז אויך אן „אל רחום וחנון", זאגאר ווען דער מענש איז עס נישט וועגאט געווארען, מען זאל די דאזיגע בע־גריפען נים וועלען פערשטעהן אין זייער אונפאלבער בעדייטונג. אז דער אויבער־שטער האט העגד און פיס, אדער א מויל, ווי להבדיל א מענש (זעה מלילת פ' יתרו).

האבען די חכמים בעצייכענט דעם אויבערשטען מיט אזעלכע נעמען, וואס דער צווק זייערע איז געווען, צו דער־הויבען זייער בעדייטונג איבער יעדען מענשליכען בעגריף. האט מען דעם אוי־בערשטען בעצאכענט מיט'ן ווארט „שכי־נה", וואס בעדייט די הערליכקייט, וואס שטענט ארום פון דער געטליכער מאיעס־טעט. אמאל האט מען אויך בעצייכענט דעם אויבערשטן מיט'ן ווארט „גבורה", מיט וועלכען עס האט זיך געוואלט זא־גען. אז ער שטעלט פאר די אלמאכט פון דער וועלט, וואו עס איז נישט פאר־האן קיין שטארקערס פון איהם. דעם־גלייכען האט ער דעם נאמען „מקום", ווייל ער געפינט זיך אומעטום אויף יע־דען ארט. ער ווערט אויך בעצייכענט מיט'ן ווארט „שמים" אויפ'ן נאמען פון זיין וואוינונג. דערבײ איז כאראקטע־ריסטיש, וואס די דאזיגע אלע נעמען זע־גען נישט ערשט אויסגעפונען געווארען דורך די חכמים, ווייל זיי זענען פיל על־טער פון זיי.

און יען דער אויבערשטער האט די וועלט בעשאפען — האבען די חכמים ערקלערט — האט ער זי ארויסגעבראכט פון גארנישט, נישט קיין קערפערליכער און נישט פערענדערליך. אזוי האט אויך דער אויבערשטער געזאגט צו משה רבנו: „אהיה אשר אהיה", וועלכעס מיינט: איך בין געווען פריהער, איך בין איצט און איך וועל אויך זיין דערנאך (שמות רבה פרשה ו' פיסקא ו').

נאט איז אויך אן „אל רחום וחנון", זאגאר ווען דער מענש איז עס נישט איז דער וויכטיגסטער דער „צדיק", דער דעלטשאפענער און פרומער (זעה יומא דף ל"ח עמוד ב').

דער בעגריף פון גאט'ס אונהויט איז בײ אונזערע חכמי התלמוד געשטאנען אויף דער העכסטער מדרגה. זיי האבען עס גערעכענט פאר א זכות, וואס יודען האבען אנערקענט דעם אויבערשטען אלס דעם אינציגען בעשאפער און דער אויבערשטער האט אנערקענט די יודען אלס דאס אינציגע פאלק זענען (ברכות דף ו' עמוד א'), יודען האבען אויך צו־גשוואוירען, נישט אויסצובייטען זייער גאט (נטין דף נ"ו עמוד ב'). און וואס דער מענש איז בעשאפען געווארען אום פרייטאג פארנאכט. ווען אלעס איז דער וועלט אי זשוין געווען פערטיג, זא די אורזאך דערפון, בדי עס זאל נישט קיי־נעמען אנטפאלען צו דענקען, אז דער מענש איז געווען א שותף צום אויבער־שטען בײ דער בעשאפונג (זעה סנהדרין דף ל"ח עמוד ב').

אזוי ווערט אויך געזאגט אויפ'ן נא־מען פונם אויבערשטען: „אני ראשון, איך בין דער ערשטער און איך האב נים קיין פאטער, איך בין אויך דער לעצטער, און איך האב נישט קיין ברודער, און אויסער מיר איז נים פארהאן קיין גאט, ווייל איך האב נישט קיין „שמות רבה פרשה כ"ט פיסקא ד').

דעסגלייכען איז געלערנט געווארען, אז גאט דער אונציגער איז אן אינ־בינער, נישט קיין קערפערליכער און נישט פערענדערליך. אזוי האט אויך דער אויבערשטער געזאגט צו משה רבנו: „אהיה אשר אהיה", וועלכעס מיינט: איך בין געווען פריהער, איך בין איצט און איך וועל אויך זיין דערנאך (שמות רבה פרשה ו' פיסקא ו').

דער בעגריף פון גאט'ס אונהויט איז בײ אונזערע חכמי התלמוד געשטאנען אויף דער העכסטער מדרגה. זיי האבען עס געגרונדעט פאר א זכות, וואס יודען האבען אנערקענט דעם אויבערשטען אלס דעם אינציגען בעשאפער און דער אויבערשטער האט אנערקענט די יודען אלס דאס אינציגע פאלק זענען (ברכות דף ו' עמוד א'), יודען האבען אויך צו־געשוואוירען, נישט אויסצובייטען זייער גאט (נטין דף נ"ו עמוד ב'). און וואס דער מענש איז בעשאפען געווארען אום פרייטאג פארנאכט. ווען אלעס איז דער וועלט אי זשוין געווען פערטיג, זא דער אורזאך דערפון, בדי עס זאל נישט קיי־נעמען אנטפאלען צו דענקען, אז דער מענש איז געווען א שותף צום אויבער־שטען בײ דער בעשאפונג (זעה סנהדרין דף ל"ח עמוד ב').

אזוי ווערט אויך געזאגט אויפ'ן נא־מען פונם אויבערשטען: „אני ראשון, איך בין דער ערשטער און איך האב נים קיין פאטער, איך בין אויך דער לעצטער, און אויסער מיר איז נים פארהאן קיין גאט, ווייל איך האב נישט קיין ברודער" (שמות רבה פרשה כ"ט פיסקא ד').

דעסגלייכען איז געלערנט געווארען, אז גאט דער אונציגער איז אן אינ־בינער, נישט קיין קערפערליכער און נישט פערענדערליך. אזוי האט אויך דער אויבערשטער געזאגט צו משה רבנו: „אהיה אשר אהיה", וועלכעס מיינט: איך בין געווען פריהער, איך בין איצט און איך וועל אויך זיין דערנאך (שמות רבה פרשה ו' פיסקא ו').

דעם אויבערשטען אלס דעם אינציגען בעשאפער און דער אויבערשטער האט אנערקענט די יודען אלס דאס אינציגע פאלק זענען (ברכות דף ו' עמוד ב'). אזוי ווען דער אויבערשטער איז אמאל אין דער וועלט, זא דאס נישט געווען אום פרייטאג פארנאכט. ווען אלעס איז דער וועלט אי זשוין פערטיג, זא דער אורזאך דערפון, בדי עס זאל נישט קיי־נעמען אנטפאלען צו דענקען, אז דער מענש איז געווען א שותף צום אויבער־שטען בײ דער בעשאפונג (זעה סנהדרין דף ל"ח עמוד ב').

די בעשטימונג פונם יוד איז, מורא צו האבען פאר גאט, און די וועלט פונם יוד שטעהט אויף דרei יסודות דהיינו: אויף לערנען די תורה, אויף דינען גאט מיט קרבנות, אזוי ווי אויף וואוילטעטיג־קייט (אבות פרק א' משנה ב').

בײם לערנען די תורה דארף בעאל־מעט ווערען דער צווק, צו האלטען אידעל מצוות, און דאס האלטען די מצוות פון תורה האט אויך א תנאי, דאס איז די אמונה אין דעם, וואס האט יענע מצוות געהויבען האלטען. דער יוד דארף אויך מען אלצדינג לשם שמים. נישט גלאט אזוי איבערצוקומען, ווייל מען האט עס אויסגערעכט, אז מען דארף עס טון.

די פליכט פון דער אמונה איז דאס נעמען אויף זיך דעם עול פון „מלכות שמים", און אט דער פליכט איז שוין ארויסגעגומען דער חוב, צו דאנקען דעם אויבערשטען בײ יעדער געלעגענהייט, סיי פאר'ן נוטען און סיי פאר'ן שלעכ־טען. אזוי ווי דאס איבערגעבען זיך צו דער פיהרונג פונם אויבערשטען, אז ווי אזוי ער פיהרט, איז עס בראי צום גו־טען. און דינען דארף מען דעם אוי־בערשטען אין ליבע, גלייך ווי מען דארף אויך זיין בעשטרעבט, דעם אויבערשטען בעליבט צו מאכען בײ אנדערע מענשען. ווען דאס דערציי ברענגען, דער מענש זאל עגליך ווערען אין זיין פיהרונג צו גאט, אז אזוי ווי דער אויבערשטער איז פיל רחמנות און לטובעליגקייט, זאל אויך דער מענש זיין בארמהערציג און לטובעליג.

אנדער עס איז געווען אינגעפיהרט דאס דאוונען, האבען די מענשען גע־בראכט קרבנות. איז דאס נישט געווען ווערט (ברכות דף ז' עמוד ב'). און ווען דער אויבערשטער איז אפילו אמאל אין בעם, איז ער אויך דעמאלט פיל רחמים (פסחים דף פ"ו עמוד ב').

די בעשטימונג פונם יוד איז, מורא צו האבען פאר גאט, און די וועלט פונם יוד שטעהט אויף דרei יסודות דהיינו: אויף לערנען די תורה, אויף דינען גאט מיט קרבנות, אזוי ווי אויף וואוילטעטיג־קייט (אבות פרק א' משנה ב').

בײם לערנען די תורה דארף בעאל־מעט ווערען דער צווק, צו האלטען אידעל מצוות, און דאס האלטען די מצוות פון תורה האט אויך א תנאי, דאס איז די אמונה אין דעם, וואס האט יענע מצוות געהויבען האלטען. דער יוד דארף אויך טון א צלצדינג לשם שמים. נישט גלאט אזוי איבערצוקומען, ווייל מען האט עס אויסגערעכט, אז מען דארף עס טון.

די פליכט פון דער אמונה איז דאס נעמען אויף זיך דעם עול פון „מלכות שמים", און אט דער פליכט איז שוין ארויסגעגומען דער חוב, צו דאנקען דעם אויבערשטען בײ יעדער געלעגענהייט, סיי פאר'ן נוטען און סיי פאר'ן שלעכ־טען. אזוי ווי דאס איבערגעבען זיך צו דער פיהרונג פונם אויבערשטען, אז ווי אזוי ער פיהרט, איז עס בראי צום גו־טען. און דינען דארף מען דעם אוי־בערשטען אין ליבע, גלייך ווי מען דארף אויך זיין בעשטרעבט, דעם אויבערשטען בעליבט צו מאכען בײ אנדערע מענשען. ווען דאס דערציי ברענגען, דער מענש זאל עגליך ווערען אין זיין פיהרונג צו גאט, אז אזוי ווי דער אויבערשטער איז פיל רחמנות און לטובעליגקייט, זאל אויך דער מענש זיין בארמהערציג און לטובעליג.

אנדער עס איז געווען אינגעפיהרט דאס דאוונען, האבען די מענשען גע־בראכט קרבנות. איז דאס נישט געווען

קיין משרדערישער אנפאל אויף בהמות און עופות, זיי צו קוילענען, ווייל עס האט געהאט די ווירקונג, אפצוהיטען די מענשליכע מחשבה (מדרש תנחומא פ' שמיני). און אזוי ווי דער בית המקדש איז שפעטער חרוב געווארען, האט א מענש געקענט בלויז טון א נדר פון „גזירות", אפטוהאלטען זיך פון ווין־טרונקען און פון האר שערען, אדער ער האט זיך געקאנט מאכען א תענית, ווען דער מענש טון זיך אלין אן די יסורים פון נישט עסען און נישט מרינקען.

וויכטיגער פון אלעמען איז וואוילטע־טיגקייט (גמילות חסדים), סיי ווען דער מענש טוט עס מיט זיין געלד, אדער ווען ער טוט עס מיט א פערזענליכער בעשטרעבונג פאר יענעמס טובה. אט דאס איז בענרינעט אין דער ליבע פון אין מענש צום אנדערן, ווי הלל הזקן האטעס אויסגעדריקט אלס א כלל אין דער תורה: „וואס דיר איז נישט ליב, זאלסטו נישט טון צו קיין אנדערן!"

נעמענדיג אין אלט דעם דאזיגען כלל, ברענגט דאס צו אמת'ער גערעכטיגקייט צו רחמנות און לטובעליגקייט, נישט בלויז צו מענשען, נאר אויך צו יעדען לעבעדיגען בעשעפעניש, צו'ן בהמה אדער אנ'עוף.

אנ'אנדערע גוטע מדה איז, ווען אין־נר מאראליזירט דעם צווייטען. א יוד א ן אויך מחויב צו זאגען מוסר צו אנ־דערע, בין יענער ווערט אין בעם אין צו־שרייט זיך אויף דעם מאראליסט, בין דער אנגעשטראפטער שילט דעם מאראַ־ליסט אדער בין ער נעמט זיך דעם מוסר־זאגער שלאגען (ערבין דף ט"ז עמוד ב'). אט דאס מאראליזירען העלפט דערווייטערן דעם מענשען פון לשון הרע, פון שנאה, פון קנאה, עס מאכט איהם זוכען שלום און זיין פרינדליך צו יעדען, אזוי ווי נישט צו פערארזא־כען אין מעדרערישער אנפאל אויף בהמות און עופות, זיי צו קוילענען, ווייל עס האט געהאט די ווירקונג, אפצוהיטען די מענשליכע מחשבה (מדרש תנחומא פ' שמיני). און אזוי ווי דער בית המקדש איז שפעטער חרוב געווארען, האט א מענש געקענט בלויז טון א נדר פון „גזירות", אפטוהאלטען זיך פון ווין־טרונקען און פון האר שערען, אדער ער האט זיך געקאנט מאכען א תענית, ווען דער מענש טון זיך אלין אן די יסורים פון נישט עסען און נישט מרינקען.

ווייטער פון אלעמען איז וואוילטע־טיגקייט (גמילות חסדים), סיי ווען דער מענש טוט עס מיט זיין געלד, אדער ווען ער טוט עס מיט א פערזענליכער בעשטרעבונג פאר יענעמס טובה. אט דאס איז בענרינעט אין דער ליבע פון אין מענש צום אנדערן, ווי הלל הזקן האטעס אויסגעדריקט אלס א כלל אין דער תורה: „וואס דיר איז נישט ליב, זאלסטו נישט טון צו קיין אנדערן!"

נעמענדיג אין אלט דעם דאזיגען כלל, ברענגט דאס צו אמת'ער גערעכטיגקייט, נישט בלויז צו מענשען, נאר אויך צו יעדען לעבעדיגען בעשעפעניש, צו'ן בהמה אדער אנ'עוף.

אנ'אנדערע גוטע מדה איז, ווען אין־נר מאראליזירט דעם צווייטען. א יוד א ן אויך מחויב צו זאגען מוסר צו אנ־דערע, בין יענער ווערט אין בעם אין צו־שרייט זיך אויף דעם מאראליסט, בין דער אנגעשטראפטער שילט דעם מאראַ־ליסט אדער בין ער נעמט זיך דעם מוסר־זאגער שלאגען (ערבין דף ט"ז עמוד ב'). אט דאס מאראליזירען העלפט דערווייטערן דעם מענשען פון לשון הרע, פון שנאה, פון קנאה, עס מאכט איהם זוכען שלום און זיין פרינדליך צו יעדען, אזוי ווי נישט צו פערארזא־כען

עס דארף אויך אימליכער גלויבען, אז גאט קוקט אומעטום אויף די מעשים פון אלע מענשען, ער קען די גוישען פון דער גאנצער וועלט, ער העלפט אויך יעדען אין בעזונדערס העלפט ער יעדען צו־ליב זיין גערעכטיגקייט און זייער צו־טרוי צו זיינע חסדים.

גאט'ס שלוחים זענען די מלאכים, די נביאים און די צדיקים. די פרומקייט פונם צדיק קען איהם ברענגען צו „רוח הקדש" און דער צדיק קען אויספועלען די גרעסטע טובות פאר אנדערע דורות זיין תפלה. דאס זעלבע ווירקט אויך די „תשובה", אפצוהיטען די מענשען פון אלעם שלעכטען (ירושלמי פאה פרק א' הלכה א').

דאס שענסטע אין דער אמונה איז פיגרעסטוועגען דער גלויבען אין „שלם ועוזש", אז דער אויבערשטער בעצאכלט די מענשען נאך זייער טויט פאר אלע זייערע מעשים, גוטס פאר גוטס און שלעכטס פאר שלעכטס. דער אויבערש־טער ברענגט אויך צו די קינדער דעם זכות פון זייערע עלטערן. און אזוי מיט דער יחיד גלויבט אין „שכר ועונש", אז, גלויבט אויך דער כלל אין זיין שכר ושונש, וואס האט זיין אויסדרוק אין „ביאת המשיח" און „תחית המתים". ווערען אט די עניינים האבען די חכמים געדרעדט אויף א קורצען אופן אין זייע־רע דרשות איבער די "מלחמות פון גוג ומגוג", אז ווי ווען די „חכלי משיח" די ווירערעהר פון „מלכות בית דוד", ווענען „לעתיד לבא" און אזוי ווייטער, וועלכעס ווערט זיין א בעצאהלונג צום גאנ־צען כלל פון דער אומה פאר די צרות, וואס מען דארף לעדען פון דער געגע־ווארט.

אין פערלויף פון די דורות זענען צו־

(ענדע זעה זייט 6)

דער רבי, וואס האט געמאכט קידוש יום־כפור נאך שחרית

ער פערביימט אויך א שטיקעל לעבאר און חיים אלע יודען נאכפאלגען זיין בײשפיל.— ער איז געווען פון דעם טיפ מענשען, וואס מיר רופען: הייליג.— נאך אינטערעסאנטע מעשיות פון א הייליגען יוד, וואס האט „מסריב" געווען גאט פאר מענשליכקייט.

פון ש. ראזענפעלד

I.

מען קאן נישט א מענשען בײ מען זעהט איהם אין זיינע האנדלונגען, אין מען קאן זיך נים מאכען קיין פארשטעל־לונג פון קיין גרויסען מענשען, בײ מען זעהט איהם נישט אין פערקעהר מיט'ן קלייניגע מענשען.

אזוינע האנדלונגען פון רבי ישראל כאלאנטער זאלען בעווייזען, ווי גרויס דער מענש איז געווען, און ווי נאהענט ער איז געווען צו דעם טיפ מענש, וואס מיר רופען: הייליג.

אין יאהר 1848 האט איז ווילנא גע־ווילדעוועט די כאלערע. האט רבי ישראל סברר אנגעשטענט מיט יודען, זיי זאלען זיך נישט שרעקען פאר דער קראנקהייט און זאלען העלפען אינגע־דעם אנדרען צו בעקעמפען זי. און אז עס איז געקומען ערב יום־כפור, האט ער געלאזט אויסקלעפען מודעות אין אלע בתי־מדרשים, וואו ער האט געווארענט דאס פאלק נים צו פאסטען דעם יום־כפור, נים זאגען קיין איבריגען פיוט און מעהר שפאציערען אין גאס. און יום כפור נאך שחרית, אז ער האט געגעהן, אז קיינער ריהרט זיך נישט פון ארט און געהט נישט אהיים עסען, איז ער ארויף אויף דער בימה, האט קידוש גע־מאכט, פערביימט מיט לעקער — פאר אלעמען אין די אויגען — בײ אלע וא־לען איהם נאכטון. און מ'האט איהם נאכ־געמאכט... אנדערע פרומע יודען האבען שמארק פערואיבעל געהאט אויף איהם דערפאר, אבער ער האט זיך דערמיט נישט גערעכענט. ער האט עס, פער־קערט, געהאלטען פאר א זכות פאר זיך, וואס ער האט עס א זכות פאר־ערט אין אהר רוה ארטן.

פראסטאק אין שטאט) אונדער א פלאץ צום דאוונען פאר אנדער...

א מוזלע נאך דער הרשה איז רבי ישראל אויסגעק צו דעמעלבען גבאי אהיים נישט פרי צו בעמען בײ איהם מחילה דערפאר, וואס ער האט איהם אנגעטרי־פען, נאר ער האט געפיהלט פועל'ן בײ איהם, ער זאל פארט מאכען פון בית־המדרש א שפיטאל...

און אמאל, שפאצירענדיג אויסען שטאט, האט ער בעמערקט, ווי א קוה פון אנ'ארימען יודישען פארמער איז ארויסגעלאפען און עס איז קלאר געווען, אז אט־אט וועט זי ברענגען פרינגען צום דערבײ־איגען גוי'אישען פארמער אין גארטען ארין. און כ'איז אויך קלאר גע־ווען, אז דער גוי וועט פערהאלטען די קוה און פארלאזען א גרויסע סאמע אויס־לוין־געלד. האטער זיך געקליגט און אנ־געלאפט די קוה פאר'ן שטריק און זיך בעמיהט זי אפצוהיהרען צוריק אין יו־דישען הויף ארין. אוכגעניט און אזא ארבייט האט די קוה איהם נישט גע־וואלט פאלגען. ער האט איהר אבער נישט אפגעלאזט פאר א גומע פאר שעה. בײ מענשען זענען אנגעקומען און איהם געהאלפען צוימען די קוה און זי אפ־פירען אין אהר רוה ארין.

זאגט געווארען, מען זאל די דאזיגע בע־גריפען נים וועלען פערשטעהן אין זייער אונפאלבער בעדייטונג. אז דער אויבער־שטער האט העגד און פיס, אדער א מויל, ווי להבדיל א מענש (זעה מלילת פ' יתרו).

האבען די חכמים בעצייכענט דעם אויבערשטען מיט אזעלכע נעמען, וואס דער צווק זייערע איז געווען, צו דער־הויבען זייער בעדייטונג איבער יעדען מענשליכען בעגריף. האט מען דעם אוי־בערשטען בעצאכענט מיט'ן ווארט „שכי־נה", וואס בעדייט די הערליכקייט, וואס שטענט ארום פון דער געטליכער מאיעס־טעט. אמאל האט מען אויך בעצייכענט דעם אויבערשטן מיט'ן ווארט „גבורה", מיט וועלכען עס האט זיך געוואלט זא־גען. אז ער שטעלט פאר די אלמאכט פון דער וועלט, וואו עס איז נישט פאר־האן קיין שטארקערס פון איהם. דעם־גלייכען האט ער דעם נאמען „מקום", ווייל ער געפינט זיך אומעטום אויף יע־דען ארט. ער ווערט אויך בעצייכענט מיט'ן ווארט „שמים" אויפ'ן נאמען פון זיין וואוינונג. דערבײ איז כאראקטע־ריסטיש, וואס די דאזיגע אלע נעמען זע־גען נישט ערשט אויסגעפונען געווארען דורך די חכמים, ווייל זיי זענען פיל על־טער פון זיי.

און יען דער אויבערשטער האט די וועלט בעשאפען — האבען די חכמים ערקלערט — האט ער זי ארויסגעבראכט פון גארנישט, נישט קיין קערפערליכער און נישט פערענדערליך. אזוי האט אויך דער אויבערשטער געזאגט צו משה רבנו: „אהיה אשר אהיה", וועלכעס מיינט: איך בין געווען פריהער, איך בין איצט און איך וועל אויך זיין דערנאך; איך בין אלע שפעטערע צייטען (שמות רבה פרשה ו' פיסקא ו').

נאט איז אויך אן „אל רחום וחנון", זאגאר ווען דער מענש איז עס נישט איז דער וויכטיגסטער דער „צדיק", דער דעלטשאפענער און פרומער (זעה יומא דף ל"ח עמוד ב').

דער בעגריף פון גאט'ס אונהויט איז בײ אונזערע חכמי התלמוד געשטאנען אויף דער העכסטער מדרגה. זיי האבען עס געגרונדעט פאר א זכות, וואס יודען האבען אנערקענט דעם אויבערשטען אלס דעם אינציגען בעשאפער און דער אויבערשטער האט אנערקענט די יודען אלס דאס אינציגע פאלק זענען (ברכות דף ו' עמוד א'), יודען האבען אויך צו־געשוואוירען, נישט אויסצובייטען זייער גאט (נטין דף נ"ו עמוד ב'). און וואס דער מענש איז בעשאפען געווארען אום פרייטאג פארנאכט. ווען אלעס איז דער וועלט אי זשוין פערטיג, זא דער אורזאך דערפון, בדי עס זאל נישט קיי־נעמען אנטפאלען צו דענקען, אז דער מענש איז געווען א שותף צום אויבער־שטען בײ דער בעשאפונג (זעה סנהדרין דף ל"ח עמוד ב').

אזוי ווערט אויך געזאגט אויפ'ן נא־מען פונם אויבערשטען: „אני ראשון, איך בין דער ערשטער און איך האב נים קיין פאטער, איך בין אויך דער לעצטער, און אויסער מיר איז נים פארהאן קיין גאט, ווייל איך האב נישט קיין ברודער" (שמות רבה פרשה כ"ט פיסקא ד').

דעסגלייכען איז געלערנט געווארען, אז גאט דער אונציגער איז אן אינ־בינער, נישט קיין קערפערליכער און נישט פערענדערליך. אזוי האט אויך דער אויבערשטער געזאגט צו משה רבנו: „אהיה אשר אהיה", וועלכעס מיינט: איך בין געווען פריהער, איך בין איצט און איך וועל אויך זיין דערנאך; איך בין אלע שפעטערע צייטען (שמות רבה פרשה ו' פיסקא ו').

דעם אויבערשטען אלס דעם אינציגען בעשאפער און דער אויבערשטער האט אנערקענט די יודען אלס דאס אינציגע פאלק זענען (ברכות דף ו' עמוד א'), יודען האבען אויך צו־געשוואוירען, נישט אויסצובייטען זייער גאט (נטין דף נ"ו עמוד ב'). און וואס דער מענש איז בעשאפען געווארען אום פרייטאג פארנאכט. ווען אלעס איז דער וועלט אי זשוין פערטיג, זא דער אורזאך דערפון, בדי עס זאל נישט קיי־נעמען אנטפאלען צו דענקען, אז דער מענש איז געווען א שותף צום אויבער־שטען בײ דער בעשאפונג (זעה סנהדרין דף ל"ח עמוד ב').

אזוי ווערט אויך געזאגט אויפ'ן נא־מען פונם אויבערשטען: „אני ראשון, איך בין דער ערשטער און איך האב נים קיין פאטער, איך בין אויך דער לעצטער, און אויסער מיר איז נים פארהאן קיין גאט, ווייל איך האב נישט קיין ברודער" (שמות רבה פרשה כ"ט פיסקא ד').

דעסגלייכען איז געלערנט געווארען, אז גאט דער אונציגער איז אן אינ־בינער, נישט קיין קערפערליכער און נישט פערענדערליך. אזוי האט אויך דער אויבערשטער געזאגט צו משה רבנו: „אהיה אשר אהיה", וועלכעס מיינט: איך בין געווען פריהער, איך בין איצט און איך וועל אויך זיין דערנאך; איך בין אלע שפעטערע צייטען (שמות רבה פרשה ו' פיסקא ו').

דעם אויבערשטען אלס דעם אינציגען בעשאפער און דער אויבערשטער האט אנערקענט די יודען אלס דאס אינציגע פאלק זענען (ברכות דף ו' עמוד א'), יודען האבען אויך צו־געשוואוירען, נישט אויסצובייטען זייער גאט (נטין דף נ"ו עמוד ב'). און וואס דער מענש איז בעשאפען געווארען אום פרייטאג פארנאכט. ווען אלעס איז דער וועלט אי זשוין פערטיג, זא דער אורזאך דערפון, בדי עס זאל נישט קיי־נעמען אנטפאלען צו דענקען, אז דער מענש איז געווען א שותף צום אויבער־שטען בײ דער בעשאפונג (זעה סנהדרין דף ל"ח עמוד ב').

II.

שטענדיג האבען זיך געפונען מענשען וואס פלעגען קומען צו רבי ישראל סב־לאנטער נאך מליצה־בריף צו פערשידע־נע צוועקען. און לכתחילה איז ער געווען זעהר פארגיכטיג מיט ארויסגעבען אזוינע בריף. ווער ווייסט, מ'קאן דאך אמאל מענשען שאדען בתשובה דורך זיי אבער קוים ארויסגעגעבען אזא בריף, האט ער איהם מעהר שוין נישט צו־ריקגעקומען, אפילו ווען מ'איז גע־וואוירן געווארען, אז דער מענש, וואס האט בעקומען דעם בריף — אזוי פלעגט ער זאגען — יענעם אין האנט ארויס, אז עס מען מתנה צו איהם; נאכדעם יע־נעם צווינגען אפגעגעבען דעם בריף צו־ריק, איז שוין אמת'ע „גזלה"....

אין קאונטי — פלעגט רבי ישראל בעקומען קצכה פון הירשל נעווייזער. געקומען צו איהם אמאל א בעקאנטער רב, אנ'אורח, צו מיטאג. אז מען האט דערלאנגט צום טיש, האט רבי ישראל

—:ש:—

„טויזענד און איין נאכט"

פון אב. גאלדבערג

2

די צווייטע שטיקעל נעטעס איז טאקי פון פוילען. די אויפרעקונג האט אויך געמאכט א ניט־יוד. עס האנדעלט זיך מפה דעם גרויסען דיכטער פון פוילען, דעם נביא פון פוילישען פאלק, דער ליי־טיגער, נאבעלער פרעזעלכטיקייט אדאם מיצקעוויטש.

לויט דער אויפרעקונג זאל עס הייי־סען, אז דער דיכטער איז נישט גע־שטארבען מיט א גאטשירליכען טויט, נאר ער איז פער'סמ'ט געווארען פון זיינע אויגען לאנדסלייט ווייל זיי האבען נעוואלט, ער זאל בערעקען דעם קאפ פון פוילישען פאלק מיט שאנד.

און דא הויבט זיך אן די מעשה. זי איז זעהר שפאנענד. דער שפיזער מכח זיין טויט, צי ער איז געקומען אויף א נאטירליכען וועג, אדער מען האט איהם געס'מ'ט, איז באמת אין דער ליכט פון דער גאנצער געשיכטע פאר אונז גאר ניט אזוי ווייטיג. עס איז א קלייניגקייט. דאס איז מעהר ווייטיג פאר די פא־ליאקען, ווי פאר אונז. די גאנצע גע־שיכטע פון מיצקעוויטש'ס חבר'ן זיך מיט א יודיש מיידעל, וועלכע ער האט שאפען א יודישען לעגיאן — מיט אזוי פיל יאהרען נאך פאר זשאבאטינסקי'ן — וואס ער האט אויך מוליוויז געשאפען האט אין וואס האט געקריגען דעם נאמען „יודישע קאזאקען", נאטירליך אויף דעם שפאס, זיין מיפע ווירקונג אויף דעם קיער פון א נע'שמ'שען יודען מיט דעם נאמען „אלע רייזע מפה יודען".

דער ווייטיגסטער דער „צריק", דער דעלטשאפענער און פרומער (זעה יומא דף ל"ח עמוד ב').

דער בעגריף פון גאט'ס אונהויט איז בײ אונזערע חכמי התלמוד געשטאנען אויף דער העכסטער מדרגה. זיי האבען עס געגרונדעט פאר א זכות, וואס יודען האבען אנערקענט דעם אויבערשטען אלס דעם אינציגען בעשאפער און דער אויבערשטער האט אנערקענט די יודען אלס דאס אינציגע פאלק זענען (ברכות דף ו' עמוד א'), יודען האבען אויך צו־געשוואוירען, נישט אויסצובייטען זייער גאט (נטין דף נ"ו עמוד ב'). און וואס דער מענש איז בעשאפען געווארען אום פרייטאג פארנאכט. ווען אלעס איז דער וועלט אי זשוין פערטיג, זא דער אורזאך דערפון, בדי עס זאל נישט קיי־נעמען אנטפאלען צו דענקען, אז דער מענש איז געווען א שותף צום אויבער־שטען בײ דער בעשאפונג (זעה סנהדרין דף ל"ח עמוד ב').

אזוי ווערט אויך געזאגט אויפ'ן נא־מען פונם אויבערשטען: „אני ראשון, איך בין דער ערשטער און איך האב נים קיין פאטער, איך בין אויך דער לעצטער, און אויסער מיר איז נים פארהאן קיין גאט, ווייל איך האב נישט קיין ברודער" (שמות רבה פרשה כ"ט פיסקא ד').

דעסגלייכען איז געלערנט געווארען, אז גאט דער אונציגער איז אן אינ־בינער, נישט קיין קערפערליכער און נישט פערענדערליך. אזוי האט אויך דער אויבערשטער געזאגט צו משה רבנו: „אהיה אשר אהיה", וועלכעס מיינט: איך בין געווען פריהער, איך בין איצט און איך וועל אויך זיין דערנאך; איך בין אלע שפעטערע צייטען (שמות רבה פרשה ו' פיסקא ו').

דעם אויבערשטען אלס דעם אינציגען בעשאפער און דער אויבערשטער האט אנערקענט די יודען אלס דאס אינציגע פאלק זענען (ברכות דף ו' עמוד א'), יודען האבען אויך צו־געשוואוירען, נישט אויסצובייטען זייער גאט (נטין דף נ"ו עמוד ב'). און וואס דער מענש איז בעשאפען געווארען אום פרייטאג פארנאכט. ווען אלעס איז דער וועלט אי זשוין פערטיג, זא דער אורזאך דערפון, בדי עס זאל נישט קיי־נעמען אנטפאלען צו דענקען, אז דער מענש איז געווען א שותף צום אויבער־שטען בײ דער בעשאפונג (זעה סנהדרין דף ל"ח עמוד ב').

אזוי ווערט אויך געזאגט אויפ'ן נא־מען פונם אויבערשטען: „אני ראשון, איך בין דער ערשטער און איך האב נים קיין פאטער, איך בין אויך דער לעצטער, און אויסער מיר איז נים פארהאן קיין גאט, ווייל איך האב נישט קיין ברודער" (שמות רבה פרשה כ"ט פיסקא ד').

דעסגלייכען איז געלערנט געווארען, אז גאט דער אונציגער איז אן אינ־בינער, נישט קיין קערפערליכער

לאדזער
9. אקט. 1932
זונטאג
ט׳
תשרי תרצ״ג
פ׳ ברכה

טאג-בראניק

געווינס פון 150.000 זל. אין לאדז

אויפ׳ן נומער 65707 איז געכאפט געפאלן אין אנדער שטאט. דאס געווינס פון 150.000 זל. דער לאס איז געקויפט געווארן אין דער קאלעקטור פון ם. יאמקא, פעטריקאווער 22 און 66. דאס געווינס איז ארינגעפאלן צו א סוחר, שליכא באהן-אדבמטער, א פערמיטלער און א פאבריקס-ארבעטער.

בינוועל ווידער ביליגער

(אג) אין די לעצטע טעג איז אויפ׳ן היגען באנווע-מארק פערגאפירט גע־וואר א ווייטערדיגע ירידה פון פרוצ. אלע גומערן זענען ביליגער געווארן פון 1 ביז 2 סענט.

ארבייטסלאזער שטעלט איין דאס לעבען אבי צו פערדינען צוויי זלאטעס

ריהרענדע געשיכטע מיט א הונגעריגען

אויף זגערזשער גאס 12 האט פאסירט א אויסטערלישער פאל. אינגער פון די לאקאטארען, וואס וואוינט אויפ׳ן צווייטען שטאק פון דערכאנטען הויז האט פערהאקט פון אויסגעוועגיג די טיר אויפ׳ן הלאפ-שלאס און נישט געקענט ארינען אין שטוב. ער האט געגומען זוזוזקען א שלאסער און דאס האט זיך אונטערגעריקט א ארבייטס־לאזער, וועלכער האט זיך אונטערגענומען אויפ־ציטאלען די טיר פאר צוויי זל. דער ארבייטסלאזער האטערקלערט דעם לאקא־טאר, אז ער וועט זיך ארינקריגען אין שטוב דורכ׳ן אפענעם פענסטער. דער לאקאטאר איז בעשטאנען. דאן האט דער בחור געבראכט א שטריק, זי בע־פעסטיגט צום דאך און פון דאך אפ־מעליך זיך אראפגעלאזען ביז צום אפע־נעם פענסטער, וואהין ער האט געוואלט זיך ארינקריגען.

די שכנים פון הויף זענען געשטאנען און פערגאפט געקוקט ווי דער יונגער אקראבאט קלעטערט פלינק און גע־שיקט, אבער פלוצלינג האט די שטריק זיך איבערגעריסען: פונם טויל פון די ארימשטעהענדע האט זיך ארויסגערי־סען א פערצווייפעלט געשריי און אויך דער וואס ווען איז דער דרייסטער ענער־גישער מענש, וואס האט געזוכט צו פערדיגען א גילדען אינשטעלנדיג זיין לעבען, שוין געלעגען אויפ׳ן ברוק אז ביטער געקרעכצט.

דער ארויסגערופענער פאגאטאוויץ דאקטאר האט פעסטגעשטעלט, אז בעם אינגליקליכן זענען צובראכען געווארן א האנד און א פוס און דערצו נאך האט ער נאך בעקומען וואגרען איבער׳ן גאנצען קערפער.

אין א שווערן צושטאנד איז ער אפ־געפיהרט געווארען אין שפיטאל, ווו עס האט זיך שפעטער ארויסגעשטעלט, דייטש דער אינגליקליכער פראנצישער פיסארקיעוויטש פון זאווישא 5.

אונערטרעגליכע לאסטען פאר אויסלענדישע יודישע סטודענטען אין טשעכאסלאוואקיי

בראג (יטא) הגם די צאהל יודישע אויסלענדישע סטודענטען אויף די משע־לישע הויכשולען איז הייאהר פיל קלע נער ווי פאר א יאהרען, זענען אבער א אויסלענדישע סטודענטען בעלאסטען געווארען מיט זעהר הויכע צוגאב־אפ־צאהלען, וואס וועלען פאר פיל אנגפר־מענליכע יודישע סטודענטען אונמעג־ליך מאכען דער שטודיום דער סטעמסטער. אפצאהל איז גע־העכערט געווארען פון 500 אויף 1000 טשעכישע קראנען. הייז דעם דארף מען פאר יעדע לאבאראטאריע אנשטאט 10 קראנען צהלען 100 קראנען. אויף דעם מאסאריק-אונ;ווערזיטעט אין ברין האט מען דאס ערטיילען די הנחות אין די אפצאהלען געמאכט אפהענגיג דער־פון, צי דער סטודענט וועט ביז דעם 13. אקטאבער שוין האבען פערדרעכנט דריי קאלאקווין. פאר די אונפערמענ־ליכע סטודענטען, וועלכע קומען שפעט זיין טשעכאסלאוואקיי, איז דאס פמעט ווי אונמעגליך. אין צוזאמענהאנג מיט דער לאגע הערשט צווישען די יודישע סטודענטען א גרויסע פערביטערונג.

נאכט-דיזשורעו אין די אפטייקעו

חנוכ בענאכט רוזשורען פאלענדע אפטייקעו: מ. קאפפארקעוויטש (זגער־ושער 54, י. שוטקעוויטש (קאפערניקא 26), י. זגרזלעוויטש (פעטריקאווער 25), ו. סאקאלעוויטש (פושיאזד 19), מ. ליפיעז (פעטריקאווער 193), א. רוב־מער און ו. לאבארא (11. ליסמאפאר

—:§:—

פון לאדזער האנדעלס-געריכט

אופאדלאשטש פון פ. גערזאן.—רעגולאציעס פון לאדזער פירמעס

(5) אויף דער בקשה פון סינדיק האט דאס געריכט ארויסגעגעבען א גלייט די פרוי פון בעקערעי בעזיצער י. ווילגער פון באמארסקא 3 אויף 4 חדשים.

* * *

די געפאלענע פירמע „ראזענשטרויך און ביאלער" האט אויף דער קרעדיטא־רען-פערזאמלונג פארגעלעגט א אויס־עלטכס-אפמאך אין דער הויך פון 15 פראצ. צאהלבאר אין דריי ראטעס. מיט די שטיטען פון אלע קרעדיטארען געגען אונעם איז דער אפמאך א אויסגלייך אנגענומען געווארען. בקרוב וועט דאס געריכט דעם אפמאך בעשטעטיגען.

* * *

די קרעדיטארען פון געפאלענעם בע־קערי-בעזיצער גוסטאו בעק פון זשנאוו־סקא 23 האבען אפגעהאלטען א פער־זאמלונג, אויף וועלכער דער בעפיטעל־טיגטער פון דער פירמע האט פארגע־לעגט צו רעגולירען אויף 20 פראצ. צאהלבאר אין 4 גלייכע ראטעס, אהן היפאטעקארע פערזיכערונג פון די חו־בות. די מעהרהייט האט זיך ארויסגע־וואגט פאר׳ן אויסגלייך אין דאס גע־געריכט אויף די קאפ, גע־פארדערט זיך אויף דער ערד אין זעהר ווערע־לות אין געוואלען זענען געגאנגען אין דער אופאדלאשטש פון ארטור עגער, פאבריק פון שירצען און ווש אויף שענקעוויטשא 59, האט דאס גע־ריכט בעשטימט אלס סינדיק דעם ארט. קאראטקיעוויטש׳ן.

דאס געריכט האט אפגעזאגט צו בע־שטימען א צוגאב-טערמין פרי פעסטצו־שטעלען די חובות פון דער געפאלענער פירמע ארלף באקיער, סקלאד פון עלעקטרישע מאטעריאלען אויף בעטרי־קאווער 82.

—:§:—

דאס ראש-השנה׳דיגע דאוונען

פון די לאדזער חזנים

איז סינאגאגע

האט געדאוועגט דער קאנטאר פון לעמבערגער טעמפעל ה׳ לוואוויטש נאכדעם ווידער איבעראל געאכטעטער און ווידעריגער עמוד-קינסטלער ה׳ אל־מערמאן האט, צוליב זיין טיפען עלטער פרי געמאכט מיט׳ן אונגעגעם ווילען דעם סינאגאגע-עמיד.

קאנטאר לוואוויטש איז זעהר מוזי־קאליש געבילדעט און בעזיצט א גאנץ מיטמאשישע באריטטעשטים. לוודער האט לאוואוויטש געוואלט פערציהען זיין באריטטעא אויף א טעגארען-שטים. פון דעם האט געלידען דער באריטאן און דער טענאר איז וועגיג אויסגעבילדעט און דערצו נאך שטערט דאס דער דיק־ציע.

די לאדזער סינאגאגע-מתפללים זענען מעהר געוואוינט צום אויז-גערופענעם חזנישע-בעל-תפלה׳דיגען דאונען, ווי צום קאנטאראלען (טעמפעל-ארטיג). מ׳מוז געדענקען, אז ה׳ אלטערמאן האט, א דאנק זיין אונגעגרטיגען סטיל, יאהרען־לאנג ערצויגען א עולם פון שטענדיגע סינאגאגע-מתפללים, צו ווערען זיי זע־גען שטארק צוגעוואוינט געווארען, אזוי אז ס׳איז מעגליך, אז אפריילי אנאר גרויסער חזן וואלט די ערשטע צייט ניט געקענט איבעריג שטארק אויסנעמען.

קאנטאר לוואוויטש האט דאס קענטיג באלד דערשפירט, דערפאר טאקי האט ער דעם צווייטען טאג ראש השנה טעהר יודישליך געדאוועגט, פון וואס דער עולם האט שטארק אנגעקוואלען.

דער סינאגאגע-כאר, הגם נישט קיין איבעריג גרויסער, האט אונטער דער לייי־טונג פון נעגיען פאכמאן, דיריגענט ה׳ דראנצושאנסקי, זעהר שעהן געזונגען, איבערהויפט איז ער געווען זעהר גוט אין דער דיגאמיק.

אין פילהארמאניע

האט הייאהר ווידער געדאוועגט דער אין לאדז בעקאנטער חזן ה׳ מ. פאד־ראבינעק. מיט פערגעניגען דארף מען פעסטשטעלען, אז פאר׳ן לעצטען יאהר האט ער געמאכט גרויסע פארט־שריט. זיין לירישע טענאר-שטים האט הייאהר געקלונגען גלענצענד. אויב ביז איצט האט ה׳ פאד ראבינעק זיך בערוגט בלויז מיט עטליכע אויבערשטע טענער, איז בי איהם איצט אויך די מיטעל־לאגע קראפטיגער געווארען. בי אנע־הערינע שטים-אויסביל׳דונג וואלט ה׳ באדראבינעק געקענט ווערען איינער פון די בעסטע חזנים.

ה׳ פאדראבינעק בעזיצט נישט נאר א ערשט-קלאסיגע טענאר-שטים, ער איז אויך א גרויסער בעל-נוסח אז דערצו פערמאגט ער אויך א שעהנע קאלאראט־טור און נאך עפעס — דעם אמת׳ן יודי־שען געפיהל. עס איז דערום קיין וואונ־דער נישט, וואס זיין ראונען האט אזוי גושא חן געווען בי׳ם עולם

דער כאר, אונטער דער לייטונג פון יונגען דיריגענט ה׳ דיפין, האט הי־יאהר פיל ישעהנער, רייכער, ריטמישער און פרעציזער געזונגען.

אין „אהל יעקב"

האט הי־יאהר געדאוועגט, צום ערש־טען מאל, דער נייע-אנגאזשירטער חזן ה׳ מ. אפעל. ער בעזיצט א זעהר סימפאט־טישע שטים, הגם נישט קיין איבער־גרויסע. מיט זיין הארציגען דאוונען און שעהנעם נוסח-התפלה האט ער שטארק געריהרט דעם עולם.

דער קליינער כאר, אונטער דער לייי־טונג פון יונגען ה׳ מוטסמערמאן, האט גע־נישט שלעכט געזונגען.

׳. פייווישיס.

די כלל-טוערין

פון אלטען טיפ

פארצייטען, אינדער חברות און אינ־סטיטוציעס זענען געווען אזוי ענמוי־קעלט, ווי הייטיגע, האט די צדקה-סיסטעם געהאט אין א געוויסען זין מעהר מעלות אין א גוט-פאל פלעגען כעהן בעלי־בתים, צי פרויען מיט א פאשטשיעלע אין האנד, מבית לבית קליבע נדבות, הוצאות איז דערויף נישט געפאלען, ממילא האבען די גוטלעדענדע בעקומע די פילע סומע געזאמעלטע נדבות.

די צווייטע מעלה איז געווען, וואס די צדקה איז געווען מעהר בסתר, די גוט־לעדענדע האבען וועניגער בזיונות גע־האט אויסצושטעהן.

הייטיג לעבען מיר דאך אין א צייט פון פארטשריט, פון ראציאס און עראי־פלאגען, וואס צוליב שלום פיהרט מען בלוטיגע מלחמות, זענען אויך אונזערע אונטערשטיצונגס-סיסטעמען, „מא־דערניזירט" געווארען. דארף מען קאנ־צלאריעס, פרעזעסען, וויצע-פרעזעסען און סתם פעוואלטונגס-מיטגלידער, אין דער חסרון דערבי איז, וואס נישט אלע ארבייטען לשמה, זעלטען אונער, וואס געהט זאמלען נעלד.

מוזען די זאמלונגען זיין דורך בע־צאהלטע אינקאסענטען, וואס זיי צאהלט מען שלעכט. מוז מען אנקומען צו בלי־מעל-טעג אין מעאמערס, צי קינאס, דא־דורך וואקסען גרויסע הוצאות׳ן און עס בלייבט וועניגער פאר די ארימעלייט. דערייבער איז פראי צו דערען פון דער נאר-וואס פערשטארבענער פלל-טוערין פון אלטען טיפ.

״ט אלול איז נפטר געווארען די אישה השובה רבקה אסתר אלשטיין ע״ח אשת המנוח ר׳ געצעל אלשטיין ז״ל אין עלטער קרוב תשעים און איבערגע־לאזען אויר אויגיקלער. גדולפון האט מען זי ריווע שלענצקער׳ן ווייל זי איז א געבוירענע שלענצקער. שוין מיט 70 יאהר צוריק, האט זי געהאנדעלט מיט ווינס-וואר בי די ערשטע יודישע און נישט יודישע פירמעס, זי איז גע־ווען געשאלטעט און געשעצט און זיך ער־ווארבען דעם גרעסטען פרטרויען.

במשך פון דער צייט האט זי געזאמ־עלט גדבות בי די גרויסע פאבריקאנ־טען און אויהרע סוחרים און דאס פער־מיטלט צווישען בבוד׳ע ארימעלייט און גוטלעדענדע. איז געקומען פאר יום־טוב האט דאס קליינע דארע דיווועלע שלענצקערן ע״ה נישט געראוהט און גע־ראוהט און געארבייט מיט אלע פחות. זי האט געהאט איהרע בעקאנטע שטעלעך וואס נאך בי זייערע אבות אבותיהם. אפילו בי נישט-יודען האט זי בעקומען גדבות בתשועות חן, און דאס פערטיילט בסתר אויף די ריכטיגע שטעלען, וואו ס׳האט בעדארפט.

און איצט בעווינגען איהר טויט נישט נאר איהרע נאהענטע, נאר אויך פרעמ־דע מענשען, וואס זיערע בעשיצערין, דער לב טוב, די כלל-טוערין פון אל־טען טיפ איז זיי אפגעשטארבען.

זאל איהר די ערד לעכט זיין. איהר אנדענקען וועט אינז תמיד בלייבען בזכרון.

ב. א. גליקסמאן

א גמר חתימה טובה
אלע קונדען, קאנסומענטען, אגענטען און פריינד
ווינשט די פירמע
MAJOE i S-ka
WARSZAWA

ענדערונגען איז געריכט

(§) לויט א פעראָרדנונג פון מלוכה־פרעזידענט זענען די ריכטער פון שטאט געריכט: כאלם, מוזערסאן און וויש־גיעווסקי גאביגידט געווארען אלס ריכ־טער פון דיגען קרייז-געריכט דער ר׳ ב־טער הישבו. נסקי איז איבערגעטראגען געווארען אלס ר׳כטער פון וואר שטאט-גנוכט. דער פאר׳זיצער פון דער האנדעלס-אפטיילונג בים קרייז-געריכט איז איבערגעטראגען געווארען אויפ׳ן זעלבען אמט קיין ביעטריקאו.

ווי „כביכול" ווערט גע־שילדערט אין תלמוד

(ענדע פון זייט 5)

מאל געווען כתות גאנצע, אדער יחידים, וואס האבען נישט געהאלטען פון „תורה שבעל פה" און זיי האבען ג׳מענה׳ט: „וואס פאר א גנצען ברענגען אונז די פלפולים פון די חכמים? האבען זיי אפשר אמאל כשר געמאכט א ראב, אדער פערבאמען א טעבעלע? (סנהד־רין דף צ״ט עמוד ב׳). האט זיך אבער נישט קיין אונציגער פון זיי אקעגנ־געשטעלט צו די דעות און מאסר און מדות פון די חכמים, וויל אפילו די געגנער פון דער „תורה שבעל פה" האב־בען פערשטאנען, אז טאמער דארף מען אפילו ארויסטרעטען געגנעריש צו גע־וויסע אנטשטעמונגען אין דער תורה, זענען אבער די מאראלישע לעהרען פון די חכמים אזוי וויכטיג און אלמענש־ליך, אז מען קען נאר נישט זאגען געגען זיי.

די מדה פון גאמ׳ס גערעכטיגקייט איז חסר און אמת. דאס מינגט אויך דער פסוק „צדקתך כהרדי אל, משפטיך תהום רבה", ווייל ווען זיין גערעכטיג־קייט זאל נישט זיין ווי די העכסטע בערג, מא ווער וואלט געקענט בעשטעהן אזעגען זיין טיפען משפט? (ערבין דף ח׳ עמוד ב׳).

און ווען דער אויבערשטער געהט משפט׳ן דעם מענש, טוט ער דאס נישט לויט זיין פערגאנגענהייט אדער לויט זיין צוקונפט, נאר בלויז לויט די מעשים פון יענער בעשטימטער שעה, און וועל־כער ער זעצט זיך אויעק צום משפט (ראש השנה דף ט״ז עמוד ב׳) נאר מיט די צדיקים און דער אויבערשטער מדק־דק אויף א האר אז ער בעשטראפט זיי פאר דער מינדעסטער איבערטרעטונג (יבמות דף קכ״א עמוד ב׳).

נישט מיט מיה האט דער אויבערש־טער זיין וועלט בעשאפען (בראשית רב פרשה י׳ פיסקא י״ב) און בעשאנקען האט ער זי מיט צעהן מדות זיינע: מיט חכמה, מיט פערשטאנד, מיט וויסען, מיט כח, מיט געשריי, מיט גבורה, מיט צדק, מיט משפט, מיט חסד און מיט רחמים (חגיגה דף י״ב עמוד ב׳).

מיט בעשאפען די וועלט האט זיך דער אויבערשטער געזאגט: „ווען איך וועל בעשאפען די וועלט בלויז מיט רחמים, וועלען די זינד פון דער וועלט צו שטארק ווערען, און וועל איך בע־שאפען די וועלט בלויז מיט דין, טא ווי וועט די וועלט קענען בעשטעהן? ווען איך דערפאר די וועלט בעשאפען מיט דין און רחמים אויסגעמישט" (בראשית רבה פרשה י״ב פיסא ט״ו). דער אוי־בערשטער האט אויך אויסגעפירעמט יע־דען מענש מיט׳ן חותם פון אדם הראשון פונדעסטוועגען איז נישט אונער גלייך צום אנדערן און דערפאר מעג יעדער זאגען, אז די גאנצע וועלט איז בעשאפען געווארען פאר זיינעטוועגען (סנהדרין דף ל״ב עמוד א׳).

אונזערע חכמים האבען אויך געגלויבט אז דער אויבערשטער האט געבויט וועל־טען און זיי חרוב געמאכט, דערנאך האט ער ווייטער בעשאפען אנדערע וועלטען און זיי חרוב געמאכט, ביז ער האט אנגעזעהן הייטיגע וועלט בעשאפען און ער האט געזאגט: „אט די געפע־לען מיר יא און יענע פון פריהער גע־פעלען טויט נישט!" (בראשית רבה פרשה ט׳ פיסקא ב׳).

—§—

דער בלוטיגער יום כפור אין סטאשעוו

פיהרען, איז אויעק צום געגערעל גע־וויקען. און אין א פאר מינוט ארום איז ער צוריקגעקומען מיט א בעפעהל פון געגערעל צו הענגען דעם יוד, אויף וועלכען די פויערטע האט זיך בעקלאגט. אין מיטען שטאט. די איבריגע צעהן יודען זאל מען נישט הענגען נאר שי־טען, נישט אין שטאט, נאר הינטער דער שטאט.

אין פערלויף פון 10 מינוט איז דער בעפעהל אויסגעפיהרט געווארען.

אין דער פריה זענען געקומען די פרויען פון די דערשאסענע. זיי האבען געבראכט פאר זייערע מענער ווארימע פאלטענס, קרטעקס, מחמת די קאזא־קען האבען זיי אזוי געיאגט, אז זיי זע־ען געפאהרען אהן א ווארים איבער־בגד די פרוי פונם געהאנגענעם האט גע־בראכט א פאפיר פון סאלטיס, אז איהר מאן איז א העכסט ארענטליכער מענש און ס׳איז נישט קיין שום חשד אויף איהם מכח אנ׳אינטערצונדונג. צי קען זיך ווער פארשטעלען דאס שויערליכע בילד, ווען די פרויען האבען זיך דער־וואוסט, וואס עס האט זיי פאסירט. נישטא אזא פערד, וואס זאל עס קענען שילדערן. די פרויען האבען אלע וועלע־ך׳חלש׳ט, זיך געריסען די האהר פון קאפ, געהאקט זיך אין די קאפ, גע־פרעגען זיך אויף דער ערד און זעערע ווערלות אין געוואלען זענען געגאנגען ביז׳ן הימעל. ס׳נאנצע שטעטעל איז זיך צוזאמענגעלאפען אויף זעערע געוויינען און מיטגעוויינט, מיטגעקלאגט.

די פרוי פון ארגנדאר, א יונגע און א צארטע בלום איז געבליבען בי מיר מיט אירע צוויי קלענע קינדער ביז חול המועד סוכות. ס׳איז נישט מעגליך גע־ווען צו פערגרייפען איהר וועה און צער, נאך יום-טוב איז זי א וויסטע, אנ־אלט געוואָרענע פאר דער צייט, אנ׳אונ־זאמע אהנומגעפאהרען מיט א צובראכ־כען הארץ צו איהרע עלטערן. אין מי־טען ווינטער זענען די רוסען צוריקגע־קומען מיט רעש און שמחה: זיי האבען אנגענומען די פעסטונג אין בשעמישל, ווען די אונגליקליכע האט דערהערט, אז די מערדער פון איהר אונדערען מאן רוליען נאך און האלטען אפ נצחונות, האט זי פערלוירען בכלל דעם גלויבען אין גערעכטיגקייט, אין א שעהנעם פריהמארגען האט מען זי געפונען א דערהרוגענע אין ברוגעם, וואס איז גע־ווען אין איהר טאטענס הויף.

צומארגענס נאך יום-כפור זענען די רוסען אנטלאפען אין גרוים אייליגיש, מחמת דער שונא איז שוין געווען גאנ־הענט.

בינאכט האבען מיר שוין געהאט אין שטאט די עסטרייכער.

דעם ערשטען טאג סוכות בין איך אויעק צום עסטרייכישען פולקאוויץ

דאס לעבען פון יודישע קינדער אין לאדז

אין דער לעצטער צייט

אין דער לעצטער צייט

אין דער לעצטער צייט

יודיש טעאטער „פילהארמאניע"
פערבאנד-טריפע פון א.א.ת. אין פוילן, אנפירונג א. בעזמאן
גרויסע סענסאציע!
לעצטע פארשטעלונג פון זומער-סעזאן
מאנטאג, דעם 10-טען, מוצאי יום-כפור, 9 אוועגד
אומאפרופליך לעצטע געזעגנונגס-פארשטעלונג
פון די איינציגע בעריהמטע יודישע קינסטלער
אידא קאמינסקא און זיגמונט טורקאוו
צום ערשטען מאל אין לאדז — אין דעם גרויסען מייסטער-ווערק — צום ערשטען מאל אין לאדז
דער גלאקענקלינגער פון נאטר-דאם
אין 6 בילדער מיט א פראלאג פון וויקטאר הוגא בעארבייט פון י. וואסערמאן
ציגיינערין אסמעראלדא — אידא קאמינסקא, קלאקענקלינגער קוואזימאדא — זיגמונט טורקאוו
ס נעמט אנטייל פרויען: אמזעל, בעזמאן, האניגבוים, שופמאן, מענער: אמזעל צריעל, באלבירסקי, גוטמאן, האמבורגער, האניגבוים, נייהויז, שערמאן, דיריגענט: ל. זעלמאן, סופלאר: וו. נייהויז, טעכנ. לייטער: ה. צריעל
בילעטען צו בעקומען אין דער קאסע פון „פילהארמאניע".

א שווידערליכע טראגעדיע פון אנ'עקסמיטירטען

נויט, הונגער און העלט איהם דערפיהרט צום טויט

איז הויז אויף דזשאלאני 40 האט עהער געלעבט זיך אפגעשפילט א שווידערליכע טראגעדיע.

אין זעלבען הויז האט זיך א רוזא יאהרען געוואוינט דער 36-יעהריגער י. פאגעל צוזאמען מיט זיינע 4 קליינע קינדער. פאגעל איז געווען א זאקען ארבייטער און האט לעצטענס זעהר שלעכט פערדיענט. פון שווערען לעבען, קרענק און גוט איז די פרוי קראנק געווארען און איז גאר א לאנגען קרענקען געשטארבען.

בלטעגריג אלין מיט 4 פיצלער קינדער האט דער אונגליקליכער מאנ פערשטעהט זיך נישט נעקענט זיך קיין עצה געבען און ער האט זיך ארינגענומען אין שטוב עפעס א פרוי, וואס האט איהם געוואלט פיהרען דאס הויז. אבער באלד, ווי דזי פלוגית איז געקומען אין שטוב ארין, האבען זיך אין פאגעל'ס פוידעם-שטיבעל אנגעהויבען קרינערען און מחלוקת'ן. פאגעל'ס „קאלאנע" האט זיך נישט געוואלט בעגנגענען מיט אזי וואס אין קיין גלר האט ער נישט געדאט. אין איהם מיאוס געווארען דאס לעבען און ער האט טאקי געזוכט א סוף צו מאכען מיט זיך. עס איז איהם אבער געלונגען אפצוהיטען.

דערווייל האט פאגעל בעקומען אנ'עקסמיטיע און זיך געוואלגערט מיט די 4 קינדער אויף די הויז-טרעפען. פאגעל איז ארינגעפאלען אין דער גרעסטער פערצווייפלונג און לאמט עס איז איהם געלונגען מטיר צו ווערען פון זיין שלאף, נישט האבענדיג מעהר קיין שטוב, האט זי פארט פון אירם זיך נישט געוואלט אפטשעפען. זי איז געקומען אין פאב ריק און פאגעל'ן געמאלט סקאנדאלען. דער פאבריקאנט האט נישט געוואלט פערד-ראגיי די אוואנטירעס און פאגעל'ן אפגעזאגט פון דער ארבייט.

דאס איז געווען דער לעצטער קלאפ

ריכטער פון ארבייטס-געריכט איז עמעריטור

(§) דעם 20 ח. ח. נעהם איבער אין עמעריטור דער ריכטער פון ארבייטס-געריכט ה' דזשארזשינסקי.

—ווו—

בעגיסט איהר שכנ'טע מיט זאלץ-זויער איז ערב-יום-כפור

שרעקליכער נקמה-אקט אויף אלט-שטאט

אויף לוטאמירסקא 3 האט א יודישע פרוי געבטען אויסגעפיהרט א שרעקליכען נקמה-אקט אין איהר שכנטע.

ווען די פרוי מיזוזראוויטש איז אין אויגנבליק ארויס פון איהר שטוב (איז זי בעפאלען די שכנ'טע פעסע ראזונגבערג און זי אפגעגאסען מיט א פלעשעל זאלץ זויער. דאס האט זי געטון דערפאר, וואס פרוי מיזוזראוויטש האט געגען איהר לוטאמירסקא 3 א יודישע פרוי געבטען אויסגעפיהרט א שרעקליכען נקמה-אקט אין איהר שכנטע.

ווען די פרוי מיזוזראוויטש איז אין אויגנבליק ארויס פון איהר שטוב (איז זי בעפאלען די שכנ'טע פעסע ראזונגבערג און זי אפגעגאסען מיט א פלעשעל זאלץ זויער. דאס האט זי געטון דערפאר, וואס פרוי מיזוזראוויטש האט געגען איהר שלעכט ערז תנעזאגט אין נעריכט.

די שליטענע האט פאנאמאוויץ שר-מעלט הילף.

די אנגעקומענע פאליציי האט די אנ-פאלערין ארעסטירט. די אויספארשונג איז אין גאנג.

דער רעקליכער נקמה-אקט האט אין דער געגעגד פון אלט-שטאט א פטנליכען אנדרוק.

שול-דירעקטאר ווערט בעשולדיגט אין שווינדלערייען און אונטערצינדונג

אויסערגעוועהנליכער סקאנדאל, וואס האט זיך אפגעשפילט אין א הינער האנדעלס שולע.-די אויספארשונג ווערט געפיהרט לויט דער פראצעדור פון א שנעל-געריכט.

(§) פרעטאג בעטאלט האט דער סטריז פון הויז אויף גראנסקא 45 בעמערקט ווי פון די הויז-טרעפען, וואו עס געפינט זיך דער לאקאל פון דער שולע צו פערשפרייטען האנדעלס-וויסענשאפט זעצע ארויס וואלקענס רויך. עס זענען תיכף אלארמירט געווארען די פייערלעשער, וועלכע האבען נאך א שעה'דיגער מוקציע דאס פייער לוקאליזירט, עס זענען בלויז אפגעברענט געווארען די הויז טרעפען, און אויך דער סופיט און פאר-לאגע אויפ'ן 3-טען שטאק.

ווי די אויספארשונג האט פעסטגע-שטעלט, איז דאס פייער ענטשטאנען אין קאריידאר, וואו עס געפינט זיך די האנדעלס-שולע, און אלע שפירען ווענען ערויה, אז מ'האט דא צו טון מיט א אונטערצינדונג. צוליב דעם טאטי איז אויסטירט געווארען דער דירעקטאר פון דער שולע, דר 42-יעהריגער טאריאן שארקאווסקי, דער סטרוזש פון הויז, סטעפאן פלארטשאק און דער שול-וואזשנע, דער 62-יעהריגער אנדזשעי שווקע.

געלטען איז דער דירעקטאר שארקאווסקי אויפמער זיך א „רעלע" פערצאנגענהייט.

ארויספארענג פון א"י

עס זענען דערהאלטען געווארען ער-לויבנישען אויף צו פאהרען קיין ארץ ישראל פאר: גאלדנער שונגרעל, ברוין רויזע און זיסע, בריסשקאווסקא רויזע, זילבערבערג טשה.

די דערמאנטע דאר פון דיר ווענדען אין א"י-אמט, שרוטיעסקא 29 ווענען ערלעדיגען די רויזע-פארשליעסטען.

געכאפט די באנדיטען פון זשגאווסקא-גאס

די רויבער ציזאמען מיט די פאסעריז ארייגעפאלט געווארען אין תפיסה

מיט עטליכע וואכען צוריק האבען אונבעקאנטע באנדיטען אויסגעפיהרט א רויב-אנפאל אין געוועלב אויף זשגאווסקא 59, וואו זיי האבען פריהער שווער פערוואונדעט מיט א דעק איבער'ן קאפ די אל-יעהריגע געוועלב-אונטענטמערין מאריא ברעראו.

די באנדיטען איז דאן געלונגען צו אנטלויפען, אבער פאליציי האט נישט נערוהט און גאר לאנגע זולעגישען איז געלונגען צו ענטדעקען ווער עס זענען געווען די אנפאלער.

אייגער פון זיי איז דער 17-יעהריגער סטאניסלאו פיעטראשעק, א בעקאנטער לאכען פון לאינע און דער אגרעסיע הייסט אלעקסאנדער קוגא אויך פון יענער געגענד. בוודע האבען זיך מדוה געווען אין אנפאל און מען האט בוי זיי געפונען געווער, וואס זיי האבען צו-גערויבט בעת א אנדערן אונבערוה. זיי האבען זיך גלייכצייטיג מדה געווען אין רייה אינבריוכען און גנבות אין אנגע-ווענען אויף די פאסעריז, וואס האט בוי זיי אפגענומען די געלד'שטע זאכען. זיי הייסט מאריא מונדלאק פון קראשעווסקא גאס 10. אלע דריי זענען אינגע-זעצט געווארען יו תפיסה.

וואס דארפען לאקאטארען ווייסען ווען עס קומט אז דער וויגטער

דעם 31 אקטאבער ה. י. הערט אויף צו פערפליכטען די פערארדנונג פון מלוכה-פרעזידענט ווענען מאראטאריום אויף דירה-געלד פאר א-בעטטלאוז אויפ'ן סמך פון דער פערארדנונג זענען אויפגעהאלטען געווארען עקסמיטיעס בוי א-בעטטלאוז לאקאטארען אין די זיי-מער-חדשים. פון 1. אפריל ביז'ן 31. אקטאבער. די גערעכטען פלעגען פאר-דערן פון די לאקאטארען, וועמען עס האט געדראהט עקסמיטיע. א צוגעגיב פון „פיפ", אז אין דער צייט, ווען זיי האבען קיין דירה-געלד נישט געצאהלט, זענען זיי געווען ארבעטלאז.

אויף די ווייטער-חדשים איז ווירקונג חל דאס ארטיקעל 23 פון געזעץ פאר לאקאטארען-שוץ, וואס פרלויבט נישט פון 1. נאוועמבער ביז'ן 1. אפריל אויסצופיהרען עקסמיטיעס בוי לאקאטא-רען פון 1 און 2 צימערדיגע וואוינונגען מ'דארף דערביי וויסען, אז דאס אויפ-האלטען די עקסמיטיע קומט ניט פאר אויטאמאטיש, ווי נאר עס הויבט זיך אן דער חודש נאוועמבער, מוז אין יעדען פאל דערלאנגט ווערען אין גערעכט א בימע און דאס גערעכט ניט ארויס דו גוטיגע דעציזיע.

פון ארטיקעל קענען נעניסען נאר דיי לאקאטארען, וועלכע פערנעמען 1 צימער 2 צימערדיגע וואוינונגען און געפינען זיך אין א שווערער מאטעריעלער לאגע.

דעמאנסטראציעס

צוליב'ן נייעם שטראף-קאדעקס

(א) צוליב'ן אינגפיהרען דעם נייעם שטראף-קאדעקס האבען די קאמוניסטען געפרובט געמאכט אינארדנען נאסען דעמאנסטראציעס פאר'ן גרייטלעכ אויף מ'ניסטראציע, פאליציי האט אבער בעצייט מעגם פערשטארקט די נאסען-פאטרולען נישט דערלאזט צו די דעמאנ-סטראציעס.

Dr. med.

W Eychner

אקושער און פרויען-ארצט

וואוינט איצט צעגעלניאנא 4 № (נעבען קינא „משארי") טעל. 134-72

נעמט אן פון 4—2.30 און פון 7—8.

Dr. J. LUBICZ
Dr med
פאלקלניאנא 9 — טעל. 188-17
אין אלע ארטען

א שווידערליכע טראגעדיע פון אנ'עקסמיטירטען

נויט, הונגער און העלט איהם דערפיהרט צום טויט

איז הויז אויף דזשאלאני 40 האט עהער געלעבט זיך אפגעשפילט א שווידערליכע טראגעדיע.

אין זעלבען הויז האט זיך א רוזא יאהרען געוואוינט דער 36-יעהריגער י. פאגעל צוזאמען מיט זיינע 4 קליינע קינדער. פאגעל איז געווען א זאקען ארבייטער און האט לעצטענס זעהר שלעכט פערדיענט. פון שווערען לעבען, קרענק און גוט איז די פרוי קראנק געווארען און איז גאר א לאנגען קרענקען געשטארבען.

בלטעגריג אלין מיט 4 פיצלער קינדער האט דער אונגליקליכער מאנ פערשטעהט זיך נישט געקענט זיך קיין עצה געבען און ער האט זיך ארינגענומען אין שטוב עפעס א פרוי, וואס האט איהם געוואלט פיהרען דאס הויז. אבער באלד, ווי דזי פלוגית איז געקומען אין שטוב ארין, האבען זיך אין פאגעל'ס פוידעם-שטיבעל אנגעהויבען קרינערען און מחלוקת'ן. פאגעל'ס „קאלאנע" האט זיך נישט געוואלט בעגנגענען מיט אזי וואס אין קיין גלר האט ער נישט געדאט. אין איהם מיאוס געווארען דאס לעבען און ער האט טאקי געזוכט א סוף צו מאכען מיט זיך. עס איז איהם אבער געלונגען אפצוהיטען.

דערווייל האט פאגעל בעקומען אנ'עקסמיטיע און זיך געוואלגערט מיט די 4 קינדער אויף די הויז-טרעפען. פאגעל איז ארינגעפאלען אין דער גרעסטער פערצווייפלונג און לאמט עס איז איהם געלונגען מטיר צו ווערען פון זיין שלאף, נישט האבענדיג מעהר קיין שטוב, האט זי פארט פון אירם זיך נישט געוואלט אפטשעפען. זי איז געקומען אין פאב ריק און פאגעל'ן געמאלט סקאנדאלען. דער פאבריקאנט האט נישט געוואלט פערד-ראגיי די אוואנטירעס און פאגעל'ן אפגעזאגט פון דער ארבייט.

דאס איז געווען דער לעצטער קלאפ

ריכטער פון ארבייטס-געריכט איז עמעריטור

(§) דעם 20 ח. ח. נעהם איבער אין עמעריטור דער ריכטער פון ארבייטס-געריכט ה' דזשארזשינסקי.

—ווו—

יודיש טעאטער „פילהארמאניע"
נארוטאוויטשא 2.
פ"ערליכע עפנונג פון סעזאן 1932/33
פרייטאג, דעם 14. אקטאבער ה. י.
אונדער גלענצענדער אנסאמבל:
רעגינא צוקער
הערמאן פעניגשטיין
בערטא זאסלאווסקא, עזוא שמאספער, ליזא שלאספערג, לעאן געטליכערמאן, קארל ציטבאלים ט, אהרן אייזענבערג, יוסף נייווירט און אנדערע.
פרטים קומען.
אכטונג! מיידלעך מיט שטימען, וואס קענען טאנצען ווערן געפאדערט. ווענדען: פילהארמאניע פון 2—1

פולע טאבעלע פון דער מלוכה-לאטעריע

25-ער ציהונג כ-טאג פון דער 5-ער קלאס

150,000 zł. na nr. 65707
15,000 na nr. 78630
10,000 na nr. 35041
5,000 zł. na n-ry: 9859 46457 56289 65937
3,000 zł. na n-ry: 8922 31406 36343 41073 48698 55685 72891 74233 81905 119061
2,000 zł. na n-ry: 5226 55806 64914 72777 76186 77203 81625 84758 96165 98509 112178 112801 118748 120534 121671 122768 139394 145417 153063 153740 156108 156328
1,000 zł. na n-ry: 8828 9623 10232 11342 11931 19650 21274 24141 40208 43185 44922 45296 46543 50482 52141 54497 54985 65141 85412 85930 87828 88587 91607 97759 98348 103607 104468 105979 106609 109980 110167 113023 11702 118395 126315 128520 129888 130051 137921 138748 142873 145460 150443 156428 157432.

צו אלע ברגער פון דער פוילישער רעפובליק!
מיר מאכען בעקאנט, אז דאס גרויסע וועזינס פון דער 5-טער קלאס
150.000 זל. אויף 65707 №
איז געפאלען ווכטען אין אונזער גליקליכע קאלעקטור!
די גרעסטע אויף דער גאנצער לאדזער וויעזאוואדשיא
כ. יאטכא
ביעטריקאווער 22
פיעטריקאווער 66
מאביאניץ, פל. דזמנר. 3
דאס גליק עמי כלל שטענדיג צו אונזערע שפילער'ס!
מיר עמפפעהלען זיין ווייטער אונזערע גליקליכע לאזן!
ביירגער! די מלוכה-לאטעריע שפענט אין לוקצען ווייטער די מוגרע פון גליק. ביי רופען אלע ווייטער צו קויפען בעי אונז ד' גליקליכע לאזן צו דער 1-טער קלאס.
דאס גלים שמייכעלט צו אונזערע שפילער'ס!

דאס ערשטקלאסיגע אטעליר פון
שילער, קינדער און מעדכן-מענטעל
„DZIECKOPOL"
ZAWADZKA 16a
מאכט בעקאנט איהרע געעהרטע קונדשאפט, אז צום ווינטער-סעזאן עמפעהלט די נייעסטע פאסאנען. שילער-אנציגע און קנאבען-פאלטאס אלע גרעסען שטעטס אויף לאגער. בעשטעלונגען ווערן אנגענומען פון פרייזען רעדוצירט אייגענע און אנפערטרויטע יארע.

מעלדונג.
דינסטאג ד. 11 ד. ח. 8 אווענט ווערט פארקומען אין לאקאל פון סוחרים-פעראיין, פיעטריקאווער 10, א פערזאמלונג פון די גלויביגער פון דער פירמע
Br. I. i Sz. BUSKAWODA i S-ka w Łodzi
אלע וועלכע זענען פעראינטערעסירט אין דער אקציע געבען דער פירמע, ווערען געבעטען אין זייער אינטערעס פינקטליך צו קומען.

KONSUM
BEI DER „WIDZEWSKA MANUFAKTURA" S.A.
ROKICINSKA 59.
עמפעהלט:
שטרימף
שקארפעטען
טריקאטאזשען
וואל-אויסארבייטונגען
אויסשליסליכער סחורות-פערקויף פון סעקונדא, בראק און רעשטען.
רייך פערזעהען מיט ווידזעווער סחורות
מיר עמפעלען סחורות פון די מארקע OK פון ביז-איצט אינבעקאנטער קוואליט.

וויכטיג פאר שטריקער
פלאש-גארן אין פערשידענע פארבען
אין צו בעקומען ביי
S. TOBOLSKI
קאמיסיאנס-לאגער פון וואל און ווליטשקא פון דער פירמע
Union Textile
Paul Dessurmont, Motte i Ska
לאדז, פיעטריקאווער 16, טעל. 31-242.

Zatwierdzone przez Ministerstwo W. R. i O. P.
„Kursy Fortepjanowe"
Heleny Aronson - Winnikowowej, absolwentki konserwatorjum paryskiego (Lazar Levy-Cortot) pod kier. art. prof. Józefa Turczyńskiego.
Klasy: fortepian, solfegio, zasady i inne przedmioty. Solfegio podług najnowszej metody prof. R. Thibergeà (konserwatorjum paryskie).
Specjalne komplety dla dzieci od lat 5. Zapisy przyjmuje kancelarja kursów przy ulicy Sienkiewicza 53, tel. 184-07, w g. od 10—12 i 4—5

קלאנג
Grand-Kino
„זאל לעבען די פרייהייט"
היינט גראנדיעזע פרעמיערע! דאס פעראנטוואָרטליכסטע ווערק פון Rene Clair וואס פערקערפערט די פרייד פון לעבען אין דער ריינער פילם-קונסט, איז רעאליזירט און קע דאס גרעסטע ווערק פון דער פראנצ. פראדוקציע
לויט רעזשיסור: Rene Clair מוזיק: Georg Aunc
אויסערן פראגראם???
אנהויב פון 4 נאכמיטאג לעצטער סעאנס 10.10
דצמבר אנסטרירט ווערן פאר יעדען אלק און פאר יעדען פובליקום פון דער וועלט א.ו.

ערשטער קלאנג-קינא איז לאדז
„SPLENDID"
נארוטאוויטשא 20
„אַ מענש, וועמען איך האב דער'הרג'ט"
אויף דער ערפענונג פון ווינטער-סעזאן! קונסט-ווערק, רעזשי פון געניאלן ערנעסט לובישט — א. נ.
אין די הויפט-ראלען: LIONEL BARRYMORE, NANCY CARROLL i PHILIPS HOLMER
לויט דער בעריהמטער ערצעהלונג פון ראס טאנד. — — —
פאסיצירענדע שפיל פון ארשיפטען. אינטערעסאנטער אינהאלט!

קלאנג-קינא-טעאטער
„CORSO"
היינט און ווייטערע טעג!
„BUFFALO BILL"
2 סעריעס צוזאמען צום ערשטען מאל אין פוילען
אין די הויפט-ראלען:
Buffalo Bill, William Desmond, Tom Tyller, Rex B l, Yakina Canutt, Joc Bonomo, Siting Boll, Lucile Brown

חדר „תורה ודת"
עם גן ילדים
פלאץ וואלנאשטשי (נייע שטאט) 6
מאכט בעקאנט דאס נאך א גרינדליכען רעמאנט ווערט דאס חדר צום נייעם שול-יאהר פולשטענדיג רעארגאניזירט און סערפולקאמט אויף אלע געביטען פון למודי קודש און למודי חול. איינשרייבונגען פון נייע תלמידים אויפ'ן קומענדיגען שול-יאהר 1932/33 אין אלע מחלקות ווי אויך אין גן-ילדים (פרעבעל-שול) קומען סאר יעדען טאג פון 9 ביז 1 ביישאג.
עלטערן! פערשרייבט אייערע קינדער אין חדר „תורה ודת" ווי ס'ווערט געלייגט גרויס אכט אויף די ערציהונג און דרך-ארץ'דיגע אויפפיהרונג און ס'ווערט געלערט דורך מלמדים ספעציאליסטען תורה ודרך ארץ און אלעס, וואס א יודיש קינד דארף צו וויסען. קינדער פון 4 ביז 8 יאהר ווערען אהיימגעפיהרט דורך א ספעציעלען מענש. צוליב קריזיס הנחה-פריין.

7-mio kl. szkoła powsz. pryw. № 19
אין דער בעוואוסטער 7-קל. שולע פון
א. עדעלשטיין סאלנא 9
ווערען אויפ'ן שול-יאהר 1932/33 אנגענומען שילער אין אלע קלאסען יעדען טאג פון 10—1 פארם. און פון 3—7 אוו. אין דער שולע ווערט געלערנט א חיץ אלגעמיינע למודים, עברי, חומש רש"י, נ"ך, משניות שלחון ערוך און גמרא מיט תוספות דורך די בעסטע לעהרער און מלמדים. א ספעציעלע אכט ווערט געלייגט אויף יודישע געשיכטע און העברעאישע שפראך. די ערציהונג איז א ארטאדאקסישע רעליגיעזע.
דאס לאקאל איז פערברייטערט, פריש רעמאנטירט און ס'איז ערגעגט די 6-טע קלאס. די שילער וועלן מארגעבייט אין אלע יודישע גימנאזיעס.
בעמ.: אין סארבריטונגס-קלאס (גן-ילדים) ווערען אנגענומען קינדער פון 5½ יאהר אן מיט הנחה-פריזען.
לייטער: י. עדעלשטיין.

FABRYKA
KAPELUSZY FILCOWYCH
KAROL GOEPPERT
Spółka Akcyjna w Łodzi.
דעם קאפ — די ציהרונג פון דעם מענשען
דארף מען אימער האלטען שעהן
און דערפאר א חוט צו קויפען
זאלט איהר נאר צו געפערט געהן
יודען ליבען נישט קיין היטלער
דען ער מאכט זיי ששארק בעטריבט
נאר די „היטלעך" פון קאראל געפערט
איז ביי יודען שטארק בעליבט
ערשטענס, ווייל א היט פון געפערט
דינט דעם מענשען לאנג נעטריי
אין ווינט אין רעגען, שנעה און שטורם
בלייבט זי אימער פריש און ניי
צווייטענס, ווייל די פירמע געפערט
אין אלס יודען-פריינד בעקאנט
און פיל יודישע אינסטיטוציעס
שטיצט זי מיט א ברייטע האנט
ס'נעהט צו סופות ליבע ברידער
ס'קומט דער ווינטער מיט זיין קעלט
די שטנפטע פליש-היט און פילצאווע
האט שוין געפערט אויסגעשטעלט
נאר ביי פירמע קאראל געפערט
קריגט מען ווארע וואס ס'געפעהלט
קיינער קויפט נישט ערגיץ אנדערש
ווער עס שאנעווענט זיין געלט.

די בעוואוסטע
פעלד-בעטען
„PALMA-PATENT"
דאס זענען אלעמען בעקאנט מיט זייער פראקטישקייט און דויערהאפטיגקייט
מיט א גאראנטיע אויף 3 יאהר
ווי אויך לעזשאקעס, פעלד-בעטלעך און פעלד-בענקלעך
מאטראצען געבעטע, שאטקאזע, קאנא דיסקע קאזעטקעס, טאפטשאנעס
בעקומט מען נור אין דער בעקאנטער פאבריק
לאדז, פולנאצנא 24 טעל. 131-85
הורט דעטייל

נוך אונווייסענדע
ליידען פיזיש און מאראליש פון הינעראוי-נעו, איינגעוואקסענע נעגעל און שווי-צען די פיס, דעמאלס ווען די דערמאנטע שמערצען ווי אויך בראדאווקעס, וואנגרעס ווערען בעזייטיגט שנעל און גענצליך אהנע שמערצען אין סאנא-מאסאזש גאבינעט
Pomorska 20
פראנט 1-טער עטאזש — טעל. 210-98
נעמט אן פון 9—1 און 3-7

ברוסקאווצער „נאפטושיא"
הייל וואסער-אוניקאט שיקט ארויס די קור-שרוואלטונג אין ברוסקאוויעץ אין פלאשען 0,7 ליטער אין קאסטענס צו 25 און 50 פלאשען. „נאפטושיא" איז אויך צו בעקומען אין אלע אפטייקען און אפטייק-סקלאדעס אין פוילען.

שול-ביכער, ספרים, טלתים,
שרייב-מאטעריאל, מחזורים, סליחות, תפלין
בחצי חנם! בחצי חנם
וזסכאדניא 34 פראנט-געשעפט
ווי אויך איינגאנג דורכ'ן טויער
צו בעקומען אלע ארט ספרים אין לעהרע-ביכער אין אלע שפראכען, ספעציעלער אויס-וואהל פון מחזורים, אויך די וועלט-בער יהמטע ווילנער רב פנינים מחזורים אויך מיט פוילישע איבערזעצונג, ש"ס, חומשים, משניות, מדרשים סדורים, תלתים, גארטלן, קאפטלען, ציצות מזיזות. צום נייעם שול-סעזאן פערקויף פון אלערליי שול-ביכער, אויך שרייב-מאטעריאל, אזוי אז דאס שול-יינגעל קאן זיך אלעס איינקויפען אויף איין ארט און צו רעזעלע פרייזען. סאר שול-קינדער גרויסע הנחות. וזסכאדניא 34 פראנט-געשעפט אדער דורכ'ן טויער.

היינט און די ווייטערדיגע טעג!
„דער גנב פון ריבע"
HENRY GARAT
אין הויפט-ראלע:
PAKIETA
שענקעוויטשא 40, טעל. 141-22

צודיי רעטינירטע בוכהאלטערס,
בעוואנדט אין אלע געשעפטס-בראנזשען, פיהרען איין די בוכפיהרונג לויט דעם פערלאנג פון דעם שייער-אמט, געגען מעסיגע בעלוינונג אפערטען „אין די רצד. „ל. ט". אונטער בוכ-פיהרונג" אדער טעלעפ. 150-53 פון 2-4 שעה.

DR. MED.
M. Heller
ספעצ. פאר הויט- און ווענערישע קראנקהייטען אין מענער-שוועכע
האט זיך איבערגעצויגען אויף
טראגוטא 8 טעל. 179-89
נעמט אן ביז 10 פריה און 4—8 נאכמ.
אונבעמיטלטע—לעטשניצע פרייזען
פאר פרויען א בעזונדער וואר-צימער

פעהנער
די שענסטע און ביליגסטע פעהנער מיט שטע-קעלעך אויף הורט און דעטייל בעקומט איהר נאר ביי וועלגארזש אלטע שטאט 1 און פיע-ריקאווער 27.

אלע דארפען וויסן
אז ביכער אהיים אויסצולייענען ווי ראמאנען, ערצעהלונגען, רייזע בעשרייבונגען וויסענשאפט און אנדערע ביכער קריגט איהר פאר א פאר גראשען א שטיק אהיים אויסצולייענען נאר ביים ציטונגס-פערקויפער וועלגיארזש אלטע שטאט 1. בעקומט איהר אויף חודש זעהר ביליג: איך קויף און פערקויף אלטע און נייע ביכער, איך נעם אן ביכער איינצו-בינדען צו 30 און 50 גר. א שטיק. געדענקט דעם אדרעס אלטע שטאט 1. וועלגיארזש

אנ'אפוואַרפער
קען זיך באלד מעלדען אין דער זעצער יי פון „לאדזער טאגעבלאט".

Sanatorjum „PALACE"
פאר דערוואקסענע און קינדער
אין כעלמי (הינטער לאדז)
נעמט אן ליידענע אויף אלערליי קראנקהייטען אין רעקאנוואלעסצענטו, אויפזיכט פון דאקטוירים ספעציאליסטען. ערצליכע הילף, הייל-בעדער, טראגסען צו זון-לופט-בעדלר, ווראנדעס פאר לעזשאקעס, הייל-גימנאסטיק און אטעם, טענים-שפיל און אנדערע פערווייליגונגען, לויפענד ווע-סער אין די צימערן. שיינגעגעגד אין סאסנא ווע וואלד
--- אידעעלע אפרוה-בעדינגונגען. ---
Dyrektor Dr. Rakowski

טוך- און קארט-לאגער
Sz. Maroko
לאדז, נאוואמיעסקא 2 №
פראנט 1-טער שטאק, טעל. 159-48.
עמפעהלט צום הערבסט- און ווינטער-סעזאן א גרויסן אויסוואהל פון די נייעסטע און בעסטע דאמען- און הערען-שטאפען

Dr. HALTRECHT
ספעציאליסט
פאר הויט אוי געשלעכטס-קראנקהייטען
פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21
נעמט אן פון 8—11 פריה, פון 1—2 נאכמ. און פון 5 ביז 9 אוו. זונטאג פון 10 ביז 1 ביישאג.

א שפול-מאשין
12 שפינדעל'דיגע גראסעס מיט פערפין-אפא-ראטען, ווי אויך 8+50 און 9+60 שליטען-מאשין אין גוטען צושטאנד זאמארט צו פער-קויפען ביי ה. ל. ראקאטש, פיעטריקאווער 26

לעטשניצע
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
17 זגערזשער 17
טעלעפאו 16-33
נעמען אן דאקטוירים פון אלע ספעציאליטעטען. ד"ר גאלדשטיין-סאלעק, ד"ר יוסטמאן ד"ר מ. קאנטאר, ד"ר ציעגע, ד"ר ראמאווסקי, ד"ר ראזענצווייג, ד"ר רוזשאנער, ד"ר ווייגבערג, ד"ר סטיפעל, צאהן-ארצט. גראדויעטשיק-קארטשיגו
ווי אויך ווידזיטעד אין שטאט.

אנאנסען-פרייז: אין פולען 9 ווערט אין פוילען 9 ווערט, אין פראנקרייך אין בעלגיען—20 פראנק, אין אנדערע לענדער 1.25 פאר א מיליעמעטער-שורה אין ווינטער-סעזאן 24 גר. פריישאג 18 גר. אין ווינטער 60 גר. פריישאג 40 גר. אין אנדערע לענדער 25 גר. פריישאג 18 גר.

Herausg. E. i M. Hamburskich. Łódź, Piotrkowska 16. Dzierżawca N. B. Prus. Odpowiedzialny Red.-wydawca L. Ka...